

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O.P.S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**EKONOMICKÉ DOPADY 2. SVĚTOVÉ VÁLKY A CESTY
K OBNOVĚ POVÁLEČNÉ EKONOMIKY PO ROCE 1945**

Autor práce: Nadija Petrová

Studijní obor: Regionální studia

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Ing. Jiří Dušek

Katedra: Katedra společenských věd

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Ing. Jiřímu Duškovi za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod	6
1 Cíl a metodika bakalářské práce.....	8
2 Příčiny a důsledky 2. světové války.....	10
2.1 Příčiny a stručný průběh 2. světové války	10
2.2 Lidské ztráty způsobené 2. světovou válkou	11
2.3 Ekonomické ztráty způsobené 2. světovou válkou	15
2.4 Politické dopady 2. světové války	19
2.5 Příčiny rozpadu koloniálního systému po 2. světové válce	20
2.6 Technologický pokrok	21
3 Politická situace ve světě v letech 1945 – 1948	22
3.1 Německá otázka po 2. světové válce	22
3.2 Politická situace v dalších západoevropských státech.....	23
3.3 Politika USA vůči poválečné Evropě	24
3.4 Politická situace SSSR a států střední a jihovýchodní Evropy.....	24
4 Ekonomická situace v poválečné Evropě a ve světě	26
4.1 Základní ekonomické problémy poválečné Evropy	26
4.2 Ekonomické principy obnovy západní Evropy.....	26
4.3 Úloha USA při obnově evropské ekonomiky	28
4.4 Mezinárodní finanční a obchodní instituce a jejich úloha.....	30
5 Ekonomický vývoj zemí Západu v letech 1949 – 1953, počátky poválečné hospodářské integrace Evropy	32
5.1 Státy Západu v letech 1949 – 1953.....	32
5.2 Počátky poválečné hospodářské integrace států západní Evropy.....	35
6 SSSR a státy sovětského bloku v poválečném období	38
6.1 Charakteristika sovětského ekonomického systému.....	38

6.2	Obnova sovětského hospodářství po 2. světové válce.....	39
6.3	Ekonomické důsledky politiky Sovětského svazu pro státy střední a jihovýchodní Evropy.....	40
6.4	Počátky ekonomické integrace států sovětského bloku.....	42
7	Politická a ekonomická situace v rozvojových zemích ve 2. polovině 40. a v 50. letech 20. století.....	44
8	Rozvoj států Západu v letech 1953 – 1959	47
8.1	Charakteristika vývoje zemí Západu po roce 1953	47
8.2	Vznik Evropského hospodářského společenství.....	48
9	Některá pozitiva a negativa poválečného vývoje ve světě a jejich dopad do dnešní doby	50
10	Shrnutí dopadů 2. světové války a poválečného vývoje světa.....	55
Závěr	.....	59
Seznam použité literatury.....		61
Seznam tabulek		63
Abstrakt		64
Abstract		65

Úvod

Druhá světová válka byla největším válečným střetnutím a největší katastrofou lidských dějin. Byla skutečně celosvětovým konfliktem. Přímé boje neprobíhaly jen v Evropě, ale také v Asii a v Africe. Do válečného konfliktu se přímo zapojilo téměř padesát států světa včetně Spojených států amerických. Válečné úsilí zapojených států bylo maximální a vedlo k mobilizaci všech hospodářských a vědeckotechnických kapacit pro válečnou výrobu. Celá ekonomika válčících států byla postupně zcela podřízena potřebám zbrojní výroby, což se nakonec ukázalo jako rozhodující. Na jejím konci stála jako vítěz protihitlerovská koalice, která svou ekonomiku dokázala podřídit zbrojním potřebám nejlépe a postupně tak získala převahu ve výrobě válečného materiálu potřebného k vedení války.

Lze konstatovat, že 2. světová válka vznikla z neochoty a neschopnosti států řešit své rozpory jednáním. V Evropě se v průběhu 30. let 20. století rozpadl Versailleský systém. Japonsko napadlo Čínu a obsadilo její velkou část. Rostla agresivita Německa. Na konci 30. let 20. století již nebylo pochyb, že dojde k válce. Otázkou bylo, kdy a kde vypukne. Válka si vyžádala miliony lidských obětí a způsobila obrovské materiální škody. Na porážce Německa měl největší podíl Sovětský svaz. Na porážce Japonska se nejvíce podílely svým válečným úsilím Spojené státy americké.

Válka od základu změnila politickou mapu světa. Předválečné velmoci, Německo a Japonsko, přestaly přechodně existovat jako samostatné státy. Velice významně poklesl vliv Francie a Velké Británie. Osud světa začali určovat vítězové války. Spojené státy americké a Sovětský svaz z války vyšly jako světové supervelmoci. Jako takové měly rozhodující vliv na další poválečný vývoj ve světě. Politika vzájemné spolupráce však byla brzy opuštěna a nahrazena konfrontací.

Rozhodujícím úkolem se stala poválečná obnova a přechod ekonomiky na mírové hospodářství. Cílem západních států bylo budování státu blahobytu. SSSR se však s ohledem na politickou situaci zaměřil na přednostní obnovu těžkého průmyslu. V důsledku toho se velmi pomalu rozvíjela výroba spotřebního zboží a také růst životní úrovně obyvatelstva byl velmi pomalý.

Rekonstrukci a obnovu poválečného hospodářství velice výrazně ovlivnila celková politická situace, což se odrazilo v ekonomickém vývoji států západní Evropy. Konečným důsledkem rozdílného hospodářského vývoje bylo rozdělení kontinentu.

Proces hospodářské integrace států západní Evropy měl mimořádně závažné politické důsledky. Vedl k prohloubení rozdílů ve srovnání se státy východního bloku. Po dosažení předválečné úrovně rozvoj ekonomiky pokračoval. Vznikly však nové problémy, které čekají na své řešení. Jako příklad lze uvést rozpad koloniální soustavy, k němuž 2. světová válka velmi výrazně přispěla. Dekolonizace nesporně patří k pozitivním poválečným jevům. Složitá ekonomická situace rozvojových zemí však trvá a nepříznivě ovlivňuje celkovou politickou situaci ve světě.

Poválečný vývoj měl celosvětové důsledky. Vznik sociálně tržní ekonomiky v západní Evropě a založení Evropského společenství uhlí a oceli v roce 1951 měly ekonomické i politické důsledky nejen pro západní Evropu. Západní Evropa a USA převzaly ve světové ekonomice rozhodující úlohu. Také vývoj v sovětském bloku ovlivnil další části světa. Ostatní státy světa však neměly tak podstatný vliv na vývoj světové ekonomiky.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Cílem bakalářské práce je analýza ekonomické situace ve světě po skončení 2. světové války a cesty k obnově ekonomiky válčících států po jejím skončení. Zabývá se ekonomickou spoluprací při poválečné obnově hospodářství a s ní souvisejícími integračními procesy nejen v ekonomické, ale také politické oblasti. S tím také souvisel vznik odpovídajících obchodních a finančních institucí, které tuto spolupráci dále rozvíjely a upevňovaly.

Druhá kapitola pojednává o příčinách vzniku a průběhu 2. světové války. Uvádí lidské i ekonomické ztráty, ke kterým v jejím průběhu došlo. Zabývá se politickými dopady války a příčinami rozpadu světové koloniální soustavy.

Třetí kapitola mapuje situaci ve světě v letech 1945 až 1948. Pozornost zaměřuje zejména na řešení německé otázky po skončení války a postavení Německa v poválečné Evropě. Ukazuje politickou situaci v západoevropských státech a politiku USA a SSSR v poválečném období.

Čtvrtá kapitola se zabývá ekonomickou situací v poválečné Evropě a ve světě s důrazem na ekonomické problémy poválečné Evropy. Poukazuje na ekonomické principy hospodářské obnovy států západní Evropy a úlohu, kterou při této obnově měly Spojené státy. Zahrnuje také vznik mezinárodních finančních a obchodních institucí, které při této obnově sehrály rozhodující úlohu.

Pátá kapitola zachycuje vývoj zemí Západu a počátky jejich poválečné hospodářské integrace.

Šestá kapitola se zabývá státy sovětského bloku v poválečném období. Charakterizuje sovětský ekonomický systém a obnovu válkou zničeného hospodářství. Poukazuje na ekonomické důsledky politiky SSSR pro státy střední a jihovýchodní Evropy a zachycuje počátky ekonomické integrace těchto států.

Ekonomické a politické situaci ve 40. a 50. letech 20. století v rozvojových zemích je věnována sedmá kapitola. Rozvoj států Západu v 50. letech 20. století, včetně vzniku Evropského hospodářského společenství, je obsahem osmé kapitoly.

Závěrečným výstupem jsou některá negativa a pozitiva poválečného vývoje, včetně jejich dopadů do dnešní doby. Tyto výstupy jsou obsahem deváté kapitoly.

Práce shrnuje nejdůležitější poznatky o vývoji světové ekonomiky po 2. světové válce. Je zpracována na základě literatury a pramenů, které se zabývají poválečným

vývojem světa v historických, politických i ekonomických souvislostech, a z publikací, které se těmito otázkami zabývají v konkrétních podmínkách jednotlivých států. Použity jsou také práce, které se zabývají vývojem myšlenky evropského sjednocení včetně budování institucí, které vedly k procesu integrace evropských států v oblasti ekonomické, kulturní i politické. Méně jsou v práci zastoupeny internetové zdroje.

2 Příčiny a důsledky 2. světové války

2.1 Příčiny a stručný průběh 2. světové války

Druhá světová válka byla největším válečným střetnutím v dějinách, kterého se zúčastnila většina států světa. Vyžádala si více než 60 milionů obětí. Byla důsledkem Versailleského systému, který prohloubila pocit ponížení v poražených státech, zvláště v Německu. Velká hospodářská krize na přelomu 20. a 30. let silně oslabil velkou část států a umožnila vzestup nacismu pod vedením Adolfa Hitlera a jiných totalitárních režimů v Evropě. Obecně přijímaným datem začátku války v Evropě je 1. září 1939, kdy nacistické Německo napadlo Polsko. V Asii je za počátek války považována japonská invaze do Číny 7. července 1937. SSSR byl přepaden 22. června 1941. Spojené státy americké byly vtaženy do války 7. prosince 1941 po napadení námořní základny Pearl Harbor Japonci. Konec války v Evropě nastal 8. května 1945 kapitulací Německa. Po svržení amerických atomových bomb na Hirošimu a Nagasaki Japonsko kapitulovalo 2. září téhož roku.

2. světovou válku provázely v dosud nevídané míře zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a nehumánní zacházení s válečnými zajatci. Nejhrůznějším příkladem genocidy se stal holocaust, jemuž v důsledku zrůdné nacistické rasové ideologie padlo za oběť šest milionů evropských Židů. Rovněž civilní obyvatelstvo utrpělo obrovské ztráty. Válečné úsilí pohlcovalo veškerý lidský, ekonomický, průmyslový a vědecký potenciál všech zúčastněných národů a lze tak hovořit o vedení totální války. Také pohled na civilizované metody válčení se v mnoha ohledech výrazně proměnil. Zatímco v roce 1940 demokratické státy v čele s Velkou Británií a USA odmítaly plošné nálety na nepřátelská města, posléze se k nim samy uchýlily. V závěru války byla ustavena Organizace spojených národů s cílem zabránit vzniku dalšího podobného konfliktu. Po vítězství Spojenců se zrodily dvě světové supervelmoci – Sovětský svaz a USA. Jejich antagonismus vedl k bipolárnímu rozdělení světa a k počátku studené války, kterou Winston Churchill spustil projevem ve Fultonu. Vedlejším efektem války bylo, že národy dosud ovládané koloniálními mocnostmi důrazněji požadovaly právo na sebeurčení, což vedlo k akceleraci dekolonizačních hnutí v Asii a v Africe.¹

---

¹ *Druhá světová válka* [online]. 2010 [cit. 2010-03-01]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Druh%C3%A1_sv%C4%9Btov%C3%A1_v%C3%A1lka>.

2.2 Lidské ztráty způsobené 2. světovou válkou

V průběhu války bylo ve válečném stavu celkem 48 států. Válečné operace probíhaly na území 40 států Evropy, Asie, Afriky a Oceánie. Do armády bylo povoláno okolo 110 milionů mužů a žen. Na celém světě zahynulo na 60 milionů lidí. Po válce zůstalo v zúčastněných zemích kolem 35 milionů invalidů a 20 milionů sirotků. Celkové přímé válečné výdaje činily celkem 935 miliard dolarů.²

Válka byla vedena způsobem, který měl za následek ohromné ztráty na životech vojáků na frontách i civilního obyvatelstva. Nasazení tanků, letadel a raketových zbraní vedlo k tomu, že na rozdíl od 1. světové války, kterou lze charakterizovat jako zákopovou, se armády velmi rychle přesouvaly po ohromných územích. Rozdíl mezi frontou a týlem se tak v podstatě ztratil. Civilisté byli ohroženi deportacemi, trestními akcemi, jako partyzáni, příslušníci odboje nebo jako totálně nasazení v německých průmyslových podnicích.

Početně největší ztráty civilního obyvatelstva měl Sovětský svaz v oblastech obsazených německou armádou. Odvetné akce fašistů za různé partyzánské akce byly namířeny právě proti civilnímu obyvatelstvu. Celé vesnice byly srovnány se zemí, aby jejich obyvatelé nemohli pomáhat partyzánům. V obleženém Leningradu zahynulo za 900 dní blokády několik set tisíc lidí hladem a zimou.³ Ztráty zvyšovaly i válečné operace. Německá hospodářská politika na obsazených územích vedla až k hladomoru. Dalších 3 300 000 Rusů zahynulo v německých zajateckých a koncentračních táborech.⁴

Válka také prohloubila represe stalinského režimu proti vlastnímu obyvatelstvu. Celé národy byly přemístěny na jiná území, aby se nespojily s Němci nebo jim nepomáhaly při ústupu. Jednalo se o povolžské Němce, Čečence, Inguše a jiné. Násilné přesídlování mělo za následek velké množství obětí. Mnozí sovětské zajatci byli po svém návratu ze zajetí posláni do pracovních táborů na Sibiři – tzv. gulagů, odkud už se většinou nevrátili.

Němci se brzy setkali s nenávisť ve všech okupovaných zemích. Odboj začal ve větším měřítku až po roce 1943 v důsledku jejich porážky u Stalingradu. Mladí lidé se přidávali k odboji také proto, aby unikli zavlčení do Německa. V mnoha evropských

---

² MENCL, V., HÁJEK, M., aj. *Křižovatky 20. století*. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1990. s. 161.

³ ŘÍMAN, J., aj. *Malá československá encyklopedie*, 1. vyd. Praha : Institut ČSAV, 1986. s. 766.

⁴ PEČENKA, M., LUŇÁK, P., aj. *Encyklopedie moderní historie*. 2. vyd. Praha : Libri, 1998. s. 125-126.

zemích vzniklo partyzánské hnutí. Velmi silné bylo v Jugoslávii, Řecku, Francii a Itálii. Odvetné německé akce proti odboji byly velmi kruté. Např. ve Francii byl vypálen Oradour a jeho 600 obyvatel bylo usmrceno.⁵ V protektorátu Čechy a Morava postihl po atentátu na Heydricha stejný osud Lidice a Ležáky.⁶

Neúspěchy Německa na frontách vedly ke snižování přidělů potravin pro obyvatelstvo. Např. ve Francii měl denní přiděl hodnotu 1 200 kalorií oproti nutným 2 400 kaloriím.⁷ V Řecku, Polsku, a zejména na okupovaném území SSSR, docházelo až k hladomoru. Spojenecké nálety vedly ke ztrátám na životech civilního obyvatelstva ve městech, včetně totálně nasazených. Následkem válečných útrap zemřelo jen v českých zemích 95 000 lidí a 7 500 lidí zahynulo při bombardování v závěru války.⁸ Vysoké počty obětí měly závažné důsledky. Byl nedostatek pracovních sil. Společnost se musela postarat o válečné invalidy a sirotky, obnovit bytový fond, zásobování, znovu vybudovat ekonomiku.

Na ztrátách obyvatelstva se výrazně podílela vyhlazovací politika Německa. Vycházela ze zruďné rasové teorie o nadřazenosti árijské rasy. V německých vyhlazovacích táborech zahynuly miliony evropských Židů. Byli zde však vyražďováni také odbojáři, komunisté, socialisté i křesťané a lidé trpící různými mentálními poruchami. Hitlerova Nová Evropa spočívala na nevídaném popření zásad lidskosti. Ztráty civilního obyvatelstva v mnoha zemích výrazně přesáhly počty padlých v bojích. Pronásledování Židů zahájil nacistický stát už ve 30. letech 20. století. Za války přerostlo pronásledování v genocidu. V rámci tzv. „konečného řešení židovské otázky“ bylo vyhlazeno téměř 6 000 000 Židů. Následující tabulka č. 1 uvádí počty padlých vojáků, civilních obětí a obětí holocaustu.

---

⁵ ŘÍMAN, J., aj. *Malá československá encyklopedie*. 1. vyd. Praha : Institut ČSAV, 1986. s. 685.

⁶ MENCL, V., HÁJEK, M., aj. *Křižovatky 20. století*. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1990. s. 172.

⁷ DUROSELLE, J. B. *Evropa a Evropané*. 1. vyd. Praha : Fortuna Print, 2002. s. 378.

⁸ PACNER, K. *Osudové okamžiky Československa*. 1. vyd. Praha : Albatros, 2001. s. 225.

Tabulka č. 1: Počet obětí druhé světové války⁹

Stát	Počet obyvatel 1939	Počet padlých vojáků	Civilní oběti	Oběti židovského holocaustu	Oběti celkem	Oběti/ % populace
Albánie	1 100 000	28 000		200	28 200	2,56%
Austrálie	7 000 000	40 400	100		40 500	0,58%
Barma	17 500 000		60 000		60 000	0,34%
Belgie	8 400 000	12 100	52 000	24 000	88 100	1,05%
Brazílie	41 500 000	1 000	1 000		2 000	0,00%
Bulharsko	6 300 000	22 000			22 000	0,35%
ČSR	15 300 000	25 000	63 000	277 000	365 000	2,39%
Čína	530 000 000	3 000 000	7 000 000		10 000 000	1,89%
Dánsko	3 800 000	1 300	1 800	100	3 200	0,08%
Estonsko	1 100 000		40 000	1 000	41 000	3,73%
Etiopie	14 100 000	5 000	200 000		205 000	1,45%
Filipíny	16 400 000	57 000	90 000		147 000	0,9%
Finsko	3 700 000	95 000	2 000		97 000	2,62%
Francie	41 700 000	212 000	267 000	83 000	562 000	1,35%
Fr. Indočína	24 600 000		1 000 000		1 000 000	4,07%
Indie	386 000 000	87 000	1 500 000		1 587 000	0,41%
Indonésie	70 500 000		4 000 000		4 000 000	5,67%
Irák	3 700 000	1 000			1 000	0,03%
Írán	14 000 000	200			200	0,00%
Irsko	4 250 000		100		100	0,00%
Island	120 000		200		200	0,17%
Itálie	43 800 000	306 400	145 100	8 000	459 500	1,05%
Japonsko	72 000 000	2 000 000	600 000		2 600 000	3,61%
Jižní Afrika	10 300 000	11 900			11 900	0,12%
Jugoslávie	15 400 000	446 000	514 000	67 000	1 027 000	6,67%
Kanada	11 300 000	45 300			45 300	0,4%
Korea	23 400 000		60 000		60 000	0,26%
Litva	2 500 000		212 000	141 000	353 000	14,12%
Lotyšsko	2 000 000		147 000	80 000	227 000	11,35%
Lucembursko	300 000		1 000	1 000	2 000	0,67%
Mad'arsko	9 200 000	300 000	80 000	200 000	580 000	6,3%
Malajsie	5 500 000		100 000		100 000	1,82%
Malta	300 000		1 500		1 500	0,5%
Mongolsko	700 000	300			300	0,04%
Německo	69 300 000	5 500 000	1 840 000	160 000	7 500 000	10,82%
Newfondland	300 000	1 000	100		1 100	0,37%
Nizozemsko	8 700 000	7 900	92 000	106 000	205 900	2,37%
Norsko	2 900 000	3 000	5 800	700	9 500	0,33%
Nový Zéland	1 600 000	11 900			11 900	0,74%
Polsko	34 800 000	400 000	2 200 000	3 000 000	5 600 000	16,09%
Portugal. Timor	500 000		55 000		55 000	11,0%

⁹ *Počet obětí 2. světové války* [online]. 2010 [cit. 2010-03-01]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Po%C4%8Det_ob%C4%9Bt%C3%AD_druh%C3%A9_sv%C4%9Btov%C3%A9_v%C3%A1lky>.

Rakousko	7 000 000		45 000	65 000	110 000	1,57%
Rumunsko	19 900 000	316 000	56 000	469 000	841 000	4,23%
Řecko	7 200 000	20 000	209 000	71 000	300 000	4,17%
Singapur	700 000		50 000		50 000	7,14%
Sovětský svaz	168 500 000	10 700 000	11 500 000	1 000 000	23 200 000	13,77%
Španělsko	25 500 000	4 500			4 500	0,02%
Thajsko	15 300 000	5 600			5 600	0,04%
Tichomořské ostrovy	1 900 000		57 000		57 000	3,0%
USA	132 000 000	407 300	11 200		418 500	0,32%
Spojené království	47 800 000	382 600	67 800		450 400	0,94%
Celkem	1 971 470 000	24 456 700	32 326 700	5 754 000	62 537 400	3,17%

Výše uvedená tabulka jednoznačně dokládá, že rozhodující boje 2. světové války se odehrály v Evropě mezi Sovětským svazem a Německem. V bojích mezi nimi padlo více než 16 milionů vojáků, což představuje 66 % všech ztrát.

Významné boje však probíhaly také na bojištích, kde se střetlo Japonsko s Čínou a USA. V těchto bojích padlo celkem 5 milionů vojáků, což představuje 20 % celkových válečných ztrát.

Ostatní evropské státy, které se zúčastnily válečných operací, měly 2,4 miliony mrtvých vojáků. To představuje 10 % všech padlých vojáků. Z toho počtu nejvíce padlých měla Jugoslávie, kde bylo silné partyzánské hnutí. Obdobné ztráty mělo Polsko, které se stalo první obětí německé agrese a aktivně se jí bránilo.

Pokud hodnotíme civilní oběti, tabulka ukazuje, že jejich počty jsou téměř rovnoměrně rozloženy mezi Evropu a Asii. Na Evropu připadá cca 17 milionů civilních obětí, to je 53 %. Cca 47 %, to je 15 milionů civilních obětí, připadá na asijské země.

Absolutně nejvyšší ztráty na životech civilního obyvatelstva měl Sovětský svaz. Jejich celkový počet dosáhl 11,5 milionů, což představuje 7 % všech obyvatel. Polsko mělo 2,2 milionu civilních obětí, což představuje 6 % všech obyvatel. Lze tedy říci, že s přihlédnutím k celkovému počtu obyvatel byly ztráty obou zemí na civilním obyvatelstvu srovnatelné.

V Asii měla nejvyšší ztráty na civilním obyvatelstvu Čína v počtu 7 milionů obětí, což představuje téměř polovinu celkových ztrát celého kontinentu.

Tabulka obětí holocaustu ukazuje, že v Polsku to byly 3 miliony a v Sovětském svazu 1 milion židovských občanů. To představuje 70 % všech obětí. Na ostatní státy východní Evropy připadá dalších cca 22 % všech obětí. Jen 8 % obětí pocházelo ze států

západní Evropy. Fakt, že více než polovina obětí pocházela z Polska, snad lze vysvětlit jen tím, že na území předválečného Polska byla velmi početná židovská komunita.

Pokud hodnotíme celkové ztráty populace v jednotlivých státech s přihlédnutím k celkovému počtu obyvatel daného státu, mělo Polsko relativně nejvyšší ztráty s více než 16 % a téměř 6 miliony obětí. Následuje Litva s více než 14 %. Hranice téměř 14 % dosáhly ztráty Sovětského svazu s celkovým počtem více než 23 milionů obětí. Téměř 11 % představuje 7,5 milionu obětí v Německu.

10 milionů obětí zaznamenala Čína. Tyto ztráty jsou na asijském kontinentu absolutně nejvyšší. Následuje Indonésie se 4 miliony obětí. Celkové ztráty Japonska činily 2,6 milionu obětí. V relativním vyjádření se jeví ztráty států Evropy jako řádově nižší. To je však dáno podstatně vyššími počty obyvatel asijských států.

2.3 Ekonomické ztráty způsobené 2. světovou válkou

Německo využívalo všech průmyslových i zemědělských zdrojů obsazených států pro potřeby válečné ekonomiky včetně směnného kurzu marky. Ten byl nastaven tak, že převyšoval její skutečnou hodnotu. Prováděly se i různé machinace s devizami. Další metodou bylo zabavování zlatých rezerv okupovaných států, akcií podniků apod. Velké zisky plynuly ze zabaveného židovského majetku. Ve východoevropských zemích probíhalo ekonomické drancování bez ohledu na dopady na civilní obyvatelstvo. Ekonomiku okupovaných zemí také výrazně poškozovalo totální nasazení jejich obyvatel. Nejlevnější pracovní silou byli váleční zajatci a vězni koncentračních táborů. Pro potřeby německé armády pracoval vojenský průmysl celé okupované Evropy.

Z tohoto stavu mělo prospěch pouze Německo. Jeho ekonomika rostla až do konce roku 1943, ale okupovaným zemím přinesla téměř naprostý hospodářský rozvrat, který prohloubily přímé boje na jejich území v závěru války. V nebývalé míře docházelo k plenění kulturních památek. Po skončení 2. světové války ležela Evropa v troskách. Totéž se týkalo Japonska a dalších částí světa, kde probíhaly válečné operace.

Největší materiální ztráty utrpěl Sovětský svaz. V okupované části byly zničeny dvě třetiny národního majetku. Celkové škody dosáhly 500 miliard dolarů. Ve městech

byla zničena více než polovina bytového fondu, celkem 1, 2 milionu domů. O střechu nad hlavou přišlo 25 milionů lidí.¹⁰ Celkem bylo zničeno 1700 větších a menších měst, asi 70 000 vesnic a 31 850 průmyslových podniků.¹¹ Bylo rozvráceno zemědělství. Po válce zůstalo 70 % koní a 73 % hovězího dobytka, což citelně oslabilo reprodukční základ živočišné výroby. Bylo zničeno 137 000 traktorů a 49 000 kombajnů.¹² Ohromné ztráty utrpěla dopravní infrastruktura. Průmyslová výroba, jejíž obnova začala hned po vyhnání fašistů ze země, dosahovala koncem roku 1945 jen 77 % úrovně roku 1940.¹³

S koncem války skončily americké dodávky. Kromě vojenského materiálu to byly potraviny a spotřební zboží. Obnova ekonomiky probíhala jen pomocí vlastních zdrojů. Pracovní místa mužů, kteří padli, zaujali starci, ženy a invalidé, a také zajatci. Bylo jich kolem 4 milionů, z toho 2 388 000 Němců. USA předpokládaly, že Sovětský svaz nebude schopen obnovit ekonomiku vlastními silami a přijme ekonomickou pomoc Západu. Sovětský svaz však pomoc odmítl.

Těživá ekonomická situace SSSR se promítla i do válečných reparací. Moskva vyžadovala reparace především ve formě celých továren a hotového zboží, protože to napomáhalo obnově hospodářství daleko rychleji, než platby v hotovosti. Problémy prohloubilo katastrofální sucho v roce 1946, které ztížilo obnovu zemědělství. Jeho důsledkem byl hladomor, jemuž podlehl několik set tisíc lidí, především na Ukrajině.

Německo utrpělo ztráty hlavně v závěrečných fázích války, kdy bylo soustavně bombardováno spojeneckým letectvem. Řada německých měst se změnila v trosky. Na pracovním trhu chyběli muži padlí ve válce. Bylo nutné řešit zásobování, bytovou otázku a problémy plynoucí z poválečného rozdělení země. Postarat se o několik milionů obyvatel, kteří přišli o své domovy posunutím hranice Německa, a ty, kteří byli rozhodnutím Spojenců odsunuti z jiných evropských zemí. 5 milionů bytů bylo téměř zcela zničeno.¹⁴ Lidé bydleli ve sklepích, v nouzových táborech a provizorních ubytovnách. Z 12 milionů uprchlíků a přesídlenců z východu Německa, který připadl Polsku, z Maďarska a ČSR směřovalo 8 mil. do západních okupačních zón. 4 miliony

---

¹⁰ MENCL, V., HÁJEK, M., aj. *Křižovatky 20. století*. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1990. s. 199.

¹¹ ŠVANKMAJER, M., VEBER, V., aj. *Dějiny Ruska*. 3. vyd. Praha : Lidové noviny, 1999. s. 415.

¹² MENCL, V., HÁJEK, M., aj. *Křižovatky 20. století*. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1990. s. 260.

¹³ MENCL, V., HÁJEK, M., aj. *Křižovatky 20. století*. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1990. s. 190.

¹⁴ MULLER, H., KRIEGER, K. F., aj. *Dějiny Německa*. 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1995. s. 317.

pak do sovětské okupační zóny.¹⁵ Jejich příchod byl velice těžko řešitelným problémem. Německé obyvatelstvo mělo z války nemalé finanční prostředky. Byl však velký nedostatek zboží. Rychle se rozvíjel černý trh, rostla hospodářská kriminalita.

Velká Británie vynaložila na vedení války sumu 30 miliard dolarů. Nahromadila 12 miliard dolarů zahraničních dluhů a prodala svá aktiva ve výši 5 miliard dolarů. Britský vývoz v roce 1945 však představoval méně než třetinu jeho hodnoty z roku 1938.¹⁶ V letecké bitvě o Británii vznikly velké škody na bytovém fondu.

Vážné ekonomické problémy řešila také Francie. Francouzští vojáci bojovali po boku Angličanů pod vedením generála Charlese de Gaulla. Zahynulo 149 000 vojáků, 150 000 lidí bylo deportováno do koncentračních táborů a na nucené práce do Německa. Z nich se vrátila zpět pouze třetina. Následkem válečných útrap zahynulo dalších 188 000 obyvatel. V roce 1945 měla Francie méně obyvatel než v roce 1939. Desítky tisíc lidí byly popraveny nebo zahynuly v odboji.¹⁷

V roce 1939 Francie produkovala 87 % své celkové spotřeby potravin. V roce 1945 už jen 65 % a neměla na jejich dovoz. Hodnota franku k dolaru, která se v době války udržovala na padesáti francích za dolar, se snížila na 120 franků za dolar.¹⁸ Ve všech velkých městech byla bytová krize. Nejhorší situace byla v Paříži, kam se uchylovali uprchlíci. Téměř 2 miliony bytů bylo poškozeno nebo zcela zničeno. Chyběly stroje pro obnovu spotřebního průmyslu. Ve všech odvětvích chyběly pracovní síly. K ekonomickým problémům se přidala složitá politická situace.

Zcela odlišná byla situace v USA. V Tichomoří se války zúčastnily statisíce amerických vojáků. USA se podílely i na porážce fašismu v Evropě. Americká ekonomika se však stále nerušeně rozvíjela. Až do světové hospodářské krize, která začala v roce 1929 právě v USA, byla tato země rozhodující silou na světovém finančním trhu. Poté se zaměřila na řešení vlastních ekonomických problémů. Do protihitlerovské koalice USA vstoupily až v průběhu války. Po jejím skončení se rozhodly výrazně posílit svůj politický i ekonomický vliv v Evropě a všemi způsoby čelit rostoucímu vlivu SSSR. Úroveň ekonomiky umožnila poskytnout západní Evropě pomoc při poválečné obnově. Zůstaly přítomny i vojensky.

---

¹⁵ MULLER, H., KRIEGER, K. F., aj. *Dějiny Německa*. 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1995. s. 322.

¹⁶ JOHNSON, P. *Dějiny 20. století*. 1. vyd. Praha : Rozmluvy, 1991. s. 427.

¹⁷ MAOROIS, A. *Dějiny Francie*. 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1994. s. 444.

¹⁸ MAOROIS, A. *Dějiny Francie*. 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1994. s. 444.

Japonsko, další z velkých účastníků války, bylo po jejím skončení okupováno. Rozvrácený politický i ekonomický systém byl znovu budován podle představ USA, jako demokratický stát s tržní ekonomikou. Čína se ocitla v hlubokých vnitřních rozporech. Na světových trzích se neuplatnila. Válka přinesla hluboké politické změny. Válečné škody ČR jsou patrné z tabulky č. 2. Udává škody předložené jako dokument pro Norimberský tribunál vyjádřené v měně podle hodnoty před 1. listopadem 1945.

Tabulka č. 2: Válečné škody ČSR¹⁹

Druh škody	Ocenění
Silnice a cesty	3 944 960 000 korun
Hospodářství	44 508 810 000 korun
Veřejné ústavy a budovy	3 815 604 000 korun
Vklady (uložené jistiny)	10 498 812 200 korun
Platební prostředky a vědecká díla	15 453 471 000 korun
Domy a jiné budovy, zvl. soukromý majetek	13 447 543 000 korun
Ostatní	340 236 000 korun
Celkem	151 261 046 000 korun
2. Jiné hmotné škody a ztráty	
Vojenské náklady	15 764 353 000 korun
Ostatní	775 000 000 korun
Celkem	16 593 353 000 korun
3. Ztráty na životech, zdraví a pracovní síle	
Celkem	25 429 300 000 korun
4. Náklady německé okupace (kromě položky 2 a 3)	
Vynucené platy a poskytnutí úvěru na hotovosti	93 762 256 000 korun
Jiné peněžní prostředky	20 073 362 000 korun
Celkem	113 835 618 000 korun
5. Všechny ostatní nároky vůči Německu	
Státní povahy	36 729 623 000 korun
Soukromé povahy	3 717 434 000 korun
Celkem	40 447 057 000 korun
Úhrnem 1-5	347 512 374 000 korun

¹⁹ BROFT, M., ČEJKA, E., aj. *Vojenské dějiny Československa*, díl IV. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1988. s. 627.

2.4 Politické dopady 2. světové války

V roce 1943 se sešli v Moskvě ministři zahraničí spojeneckých států a přijali deklaraci o boji proti fašismu až do jeho úplné porážky. První konference šéfů tří hlavních spojeneckých velmocí – Stalina, Roosevelta a Churchilla – se konala na přelomu listopadu a prosince 1943 v Teheránu. Účastníci dosáhli dohody, že druhá fronta bude otevřena v příštím roce ve Francii. Druhá konference Velké trojky se sešla v únoru 1945 v Jaltě. Byla na ní stanovena okupační pásma v Německu, dosáhlo se dohody o potrestání válečných zločinců a o reparacích. SSSR se zavázal, že vyhlásí válku Japonsku.²⁰ V Postupimi se řešily otázky poválečné bezpečnosti ve světě. K tomu měla sloužit Organizace spojených národů (OSN) založená roku 1945 v San Francisku.²¹ Státy měly řešit své spory jednáním na půdě OSN a ne násilím. Byla přijata Všeobecná deklarace lidských práv.

Největších územních zisků dosáhl Sovětský svaz. Získal severozápadní Prusko, část Karélie a západní Ukrajiny, Pobaltí, Besarábii i část Severní Bukoviny. Na Dálném východě připojil Sachalin a Kurilské ostrovy. Proti jeho snaze získat větší vliv v Turecku se důrazně postavily USA.

Polské hranice se posunuly k Odře a Nise. Země středovýchodní a jihovýchodní Evropy se dostaly do zájmové sféry SSSR. USA rozšířily svůj vliv ve světě anexemi v Pacifiku. Opustili politiku izolacionismu, zvýšily svůj vliv na dění v Evropě. Jejich cílem se stalo zadržování Sovětského svazu. Okupovaly Japonsko. Korea byla rozdělena podél 38. rovnoběžky. Velká Británie a Francie ztratily své velmocenské postavení. Pro všechny evropské země měla 2. světová válka nedozírné důsledky. Evropa přestala určovat průběh událostí ve světě. Stala se spolehlivým zázemím pro USA i SSSR. Obě velmoci určovaly, jakým směrem půjde další vývoj.

Koalice USA, Velká Británie a SSSR vznikla z potřeby porazit fašismus. Poválečná spolupráce trvala velmi krátce. Rozpory postupně vedly k studené válce. Obě velmoci soupeřily na poli politickém, ekonomickém i sociálním. Nejvýznamnějším důsledkem bylo stupňování zbrojení. K politickým důsledkům 2. světové války patřil rozpad koloniální soustavy, kterou některé evropské státy budovaly několik století. Vlastnictví kolonií přinášelo metropolím nemalé ekonomické výhody i politický vliv.

---

²⁰ MENCL, V., HÁJEK, M., aj. *Křižovatky 20. století*. 1. vydání. Praha : Naše vojsko, 1991. s. 160.

²¹ MENCL, V., HÁJEK, M., aj. *Křižovatky 20. století*. 1. vydání. Praha : Naše vojsko, 1991. s. 160.

2.5 Příčiny rozpadu koloniálního systému po 2. světové válce

Rozpad koloniální soustavy po roce 1945 proběhl během tří desetiletí. Netýkal se SSSR. Svět s výjimkou Číny a Japonska kolonizovaly některé evropské státy. Relativně malá území ovládaly Japonsko a USA. Do některých kolonií mířily nemalé investice a usidlovalo se v nich bílé obyvatelstvo. Metropole předpokládaly, že kolonie budou zdrojem surovin i velkých zisků a ve válce poskytnou vojáky. Proto chtěly tento systém udržet i po válce.

Proces dekolonizace spočíval v samotném koloniálním systému. Hranice kolonií často necitlivě dělily původní obyvatelstvo stejného etnika. Nerovnost ve vztahu mezi kolonizátory a původním obyvatelstvem vyvolávala hlubokou nespokojenost. Místní elity viděly ve svržení kolonizátorů cestu k vlastní moci. Svou roli sehrála také Charta Organizace spojených národů, která vyhlásila právo národů na sebeurčení (a tím nelegitimitnost kolonizace).

Dekolonizaci výrazně podpořily USA s odvoláním na své tradice a SSSR, který vycházel z práva národů na sebeurčení. Oba státy sledovaly možnost posílit zde svůj vliv. Také obyvatelé se důrazně hlásili o svá práva. Udržení nadvlády vojenskou silou nebylo pro ohromné finanční náklady reálné a vyvolávalo odpor světové veřejnosti. K válkám přesto došlo. Válčilo se v Indočíně, Vietnamu, Alžírsku, Angole a také Mosambiku. Proces dekolonizace však pokračoval. Většina bývalých koloniálních zemí se snažila vybudované ekonomické a kulturní vazby zachovat. Velká Británie uznávala nezávislost bývalých kolonií postupně. Ty se stávaly členy Commonwealthu, v jehož čele stál britský panovník. Jeho členy spojoval jazyk, systém vzdělávání, ekonomické, měnové a kulturní svazky. Velké Británii se tak podařilo uchovat si alespoň z části svůj vliv, který hodlala využít ekonomicky.

Francie se snažila udržet kolonie metodami, které hraničily s asimilací. Bývalé kolonie se staly členy Francouzského společenství národů, které koordinovalo zahraniční, hospodářskou a obrannou politiku členských států v daleko větší míře, než jaká byla ve státech Commonwealthu. Francouzská politika nebyla příliš úspěšná zvláště poté, co se pokusila udržet si některé z nich vojensky.

Rozpad evropského koloniálního panství měl politické i ekonomické důsledky jak pro bývalé metropole, tak pro bývalé kolonie. Vlastnictví kolonií přestalo být příčinou narušování vztahů mezi evropskými státy, jak tomu bylo často v minulosti. Co

se týká bývalých kolonií, kromě států s velkým nerostným bohatstvím, především ropou, se ostatní státy dostaly do vážných ekonomických problémů daných nízkou úrovní ekonomického rozvoje a dalšími faktory.

Pro bývalé kolonie se začal používat termín třetí svět nebo rozvojové země. Konflikty mezi domácím obyvatelstvem, ke kterým v řadě zemí došlo, se projevily v růstu napětí mezi Východem a Západem. Vyspělé evropské státy se po 2. světové válce potácely v hlubokých ekonomických problémech a na pomoc rozvojovým zemím nemohly poskytnout dostatek prostředků. Místo pomoci bývalých mateřských států nastoupila širší pomoc světových organizací, která směřovala jak k africkým státům, tak i ke státům v karibské a tichomořské oblasti. Ta ale nemohla vyřešit všechny problémy těchto zemí. Ty pak hned od získání suverenity často více spoléhaly na pomoc vyspělých zemí než na využití všech svých možností a postupně se staly závislými na půjčkách, které bylo nutno splácet. Značné finanční prostředky odčerpávalo v mnoha státech zbrojení a mocenské konflikty.

2.6 Technologický pokrok

Válka byla mohutným impulsem pro uplatnění nových vědeckých a technických poznatků a dala podnět k uplatnění nových technologií a výrobních postupů. Vznikla dokonalejší letadla. Plnila průzkumné, stíhací a bombardovací úkoly, podporovala pozemní síly. Prováděla strategické bombardování průmyslových oblastí s cílem narušit nepřátelskou průmyslovou výrobu i morálku obyvatelstva. Značný pokrok představovalo využití radaru a nasazení proudových letadel. Došlo k rozmachu letadlových lodí a ponorek, které se staly klíčovou námořní zbraní. V bitvě o Atlantik se ukázala jejich důležitost. Souběžně probíhal vývoj protiponorkových zbraní. Byl to hlavně sonar a používání hlubinných min.

Výrazně se posunulo využití tanků. Vznikla samostatná tanková vojska. Byla zdokonalována jejich palebná síla a rychlost. Odolnost v boji zvyšovalo zesilování pancíře. Masově se rozšířilo používání kulometů a samopalů. V oblasti komunikace se používalo šifrovacích strojů. Nejznámější byla německá Enigma. Objevily se první počítače, řízené střely a balistické rakety. Byla vyvinuta jaderná zbraň.

3 Politická situace ve světě v letech 1945 – 1948

3.1 Německá otázka po 2. světové válce

Největším problémem bylo politické uspořádání poraženého Německa. Spojenci se shodli, že nesmí dovolit, aby se znovu stalo hrozbou světovému míru. Podle dohod z Postupimi bylo rozděleno do čtyř okupačních zón s tím, že bude obnoveno jako jednotný stát. Sovětský svaz požadoval neutrální a slabé Německo, ve kterém bude mít výrazný politický a ekonomický vliv. Naopak západní Spojenci viděli Německo jako nedílnou součást Západu. Jen Francie se obávala obnovení jeho vojenské síly. De Gaulle žádal odtržení Porýní a internacionalizaci Porúří. Průmyslové Sársko se mělo stát součástí Francie. Berlín, který ležel v sovětské okupační zóně, byl rovněž rozdělen. Se západními okupačními zónami ho spojovaly silniční a letecké koridory. Západní Spojenci se dohodli na vzniku nového státu i za cenu rozdělení Německa. 20. 6. 1948 zavedli novou německou marku platnou i v Západním Berlíně.²²

Sověti zahájili blokádu Berlína s cílem dosáhnout jeho zhroucení a zastavení příprav k vyhlášení nového státu. Trvala od července 1948 do května 1949. Tomu zabránil letecký most ze západních zón, kterým byla západní část Berlína zásobována po celou dobu blokády. V září 1949 se USA, Francie a Velká Británie shodly, že založí Spolkovou republiku Německo (SRN). Sověti založili dne 7. 10. 1949 Německou demokratickou republiku (NDR). SRN se považovala za jediného právního nástupce Německé říše a NDR neuznala.

Konrad Adenauer, představitel Křesťansko-demokratické unie (CDU), se stal prvním kancléřem SRN. Rozhodl se, že zemi přivede zpět mezi evropské demokratické státy a nebude tudíž vojenskou hrozbou pro jiné. Rozdělení Německa jeho snahám výrazně pomohlo. Snížilo obavy Francie ze silného německého státu. Adenauer vytvořil novou demokratickou ústavu, která ustavila SRN jako spolek deseti zemí. Moc kancléře omezil dvoukomorovým parlamentem. Naopak NDR se stala satelitem SSSR. Rozdělení Německa prohloubilo začínající studenou válku mezi Západem a Východem. Deset západoevropských států se v dubnu 1949 stalo členy Severoatlantické aliance (NATO) pod vedením USA. Tím se prohloubila spolupráce západní Evropy a USA.

---

²² JOHNSON, P. *Dějiny 20. století*. 1. vyd. Praha : Rozmluvy, 1991. s. 429.

3.2 Politická situace v dalších západoevropských státech

V Itálii, kterou do roku 1949 vedl křesťanský demokrat Alcide de Gasperi, se po válce dostali do vlády komunisté. Orientovali se na prosazování zájmů SSSR. V roce 1947 byli z vlády vytlačeni. Itálie se snažila zařadit mezi demokratické státy západní Evropy a překonat svou fašistickou minulost. Úspěšně začala obnovovat svou ekonomiku.

Ve Velké Británii zvítězili v roce 1945 ve volbách labouristé, kteří byli historicky spojeni se silnými britskými odbory. Ty požadovaly vytvoření tzv. „státu blahobytu“, který by zaručil pracujícím velké sociální jistoty. Odbory byly považovány ve Velké Británii za základ demokracie. Vláda v čele s Robinem Attleem se orientovala na spolupráci s USA a posílení svého postavení v Evropě. Předpokládala trvalé politické i ekonomické oslabení Francie i Německa. Snažila se udržet svou rozsáhlou koloniální říši. Přes všechny snahy už Velká Británie své velmocenské postavení v Evropě nedokázala udržet. Její postavení ve světě převzaly po 2. světové válce USA.

V čele Francie stál od ledna 1946 generál Charles de Gaulle. Usiloval o rozhodčí roli mezi USA a SSSR, ale tento úkol byl nad jeho síly. Rovněž ve francouzské vládě byli do roku 1947 komunisté, kteří se silně orientovali na SSSR. Také francouzské kolonie začaly usilovat o samostatnost a tento vývoj se vládě nepodařilo zastavit.

Státy Beneluxu se orientovaly na posílení vzájemné spolupráce a začlenění do vznikajících evropských struktur. Skandinávské státy se pod vedením sociálně demokratických vlád zaměřily na posílení ekonomiky a vytvoření silného sociálního systému. Řecko bylo oslabeno občanskou válkou. Španělsko a Portugalsko zůstaly diktaturami a ocitly se v určité politické izolaci. Rakousko bylo okupováno spojeneckými mocnostmi až do roku 1955.

3.3 Politika USA vůči poválečné Evropě

Krátce po skončení války USA ještě spolupracovaly se SSSR. Výsledkem bylo založení OSN, Světové odborové federace, Mezinárodního svazu studentstva a také Mezinárodní organizace žen. Obě strany spolupracovaly i při přípravě mírových smluv se satelity Německa a v přípravě Norimberského procesu. Spolupráce však velmi rychle skončila, protože každá z obou stran se snažila prosadit jako hlavní síla určující politický a ekonomický vývoj světa. Naděje na jejich trvalou spolupráci vymizela již v prvním poválečném roce. Nahradilo jí stupňující nepřátelství v období tzv. studené války. USA si uvědomily, že jejich odchod z Evropy by posílil vliv SSSR na její vývoj, a tomu se rozhodly zabránit.

V březnu 1947 vystoupil americký prezident Harry Truman s projevem, ve kterém sliboval aktivní podporu USA všem zemím, které by byly ohroženy růstem vlivu SSSR na jejich vývoj, např. zvyšujícím se vlivem komunistických stran. Doktrína zadržování komunismu se stala základem americké zahraniční politiky. Americká přítomnost v západní Evropě zmařila představy SSSR o utváření evropské politiky. USA se staly vůdčím státem Západu. K zasahování do evropských záležitostí vedl USA politický vývoj v Evropě. Velká Británie žádala o pomoc při zajištění stability v Řecku a Turecku, kde rostl vliv SSSR. V Řecku rozpoutali komunisté občanskou válku. Byli ve vládách Itálie, Francie a Belgie. To USA považovaly za ohrožení demokratického vývoje těchto států a svého vlivu v Evropě. Vliv komunistů zesilovaly ekonomické problémy západní Evropy. Vyplýval z jejich účasti v protifašistickém odboji a růstu autority SSSR. USA se rozhodly reagovat a pomoci Evropě politicky i ekonomicky, aby zcela potlačily zvyšování vlivu SSSR na vývoj západoevropských států.

3.4 Politická situace SSSR a států střední a jihovýchodní Evropy

Na konci války lidé v SSSR věřili, zejména vědecká a tvůrčí inteligence, ve zmírnění tvrdosti stalinského režimu. Očekávali oslabení stranické a státní kontroly života společnosti, zmírnění cenzury a upevnění vztahů se zeměmi Evropy i s USA. Zdálo se, že po prvním kroku na této cestě, kterým byla změna vztahu státu k církvi, budou následovat další. V době 2. světové války byla církev vyzvána k podpoře boje proti fašismu. Její podpora byla velmi výrazná. Naději na zlepšení vnitropolitické

situace v SSSR přinesla Všeobecná deklarace lidských práv přijatá OSN. Tyto naděje však netrvaly dlouho. Zajatci vracející se z Evropy často končili v pracovních táborech na Sibiři. Stalin usiloval o vytvoření neutrální Evropy se silným vlivem SSSR.

Vznikem studené války převládla v sovětské politice myšlenka konfrontace. Stranická kontrola a cenzura všech oblastí společenského života zesílily. Začalo tažení proti spisovatelům, kteří se vyjadřovali kriticky k vnitropolitickým poměrům. Západ byl považován za nepřítele. Propaganda zveličovala jeho problémy. Obavy z amerického jaderného monopolu vedly k urychlenému vývoji sovětské atomové bomby. Byla vyzkoušena v roce 1949. Velký důraz se kladl na rozvoj vojenského průmyslu. Studená válka se odrazila i ve vztahu Sovětského svazu k lidově demokratickým státům, které osvobodil a měl rozhodující vliv na jejich poválečný politický vývoj. Původně měly být lidové demokracie přechodem mezi parlamentní demokracií západoevropských zemí a rovnostářskou socialistickou společností, kterou budoval Sovětský svaz. Jednalo se o Albánii, Bulharsko, Československo, Jugoslávii, Německou demokratickou republiku, Maďarsko, Rumunsko a Polsko.

Po válce využil SSSR svou autoritu vítěze nad fašismem a ovlivnil složení vlád těchto zemí. Důležitá ministerstva obvykle získali komunisté. Ve všech zemích bylo provedeno znárodnění velkého kapitálu a pozemková reforma. To podlomilo ekonomické i politické pozice velké buržoazie. Změny získaly podporu v pracujících vrstvách. Pomocí politických a administrativních prostředků postupně získali komunisté v těchto zemích mocenský monopol. Ve všech zemích východního bloku se realizoval sovětský politický a ekonomický model. Nepodařilo se to pouze v Jugoslávii. Ta sovětský model z velké části odmítla. Lidově demokratické státy se staly satelity SSSR. Evropu na čtyři desetiletí rozdělila železná opona. Jako protiváha NATO byla v roce 1955 založena Varšavská smlouva, která sjednocovala státy socialistického bloku ve vojenské oblasti.

4 Ekonomická situace v poválečné Evropě a ve světě

4.1 Základní ekonomické problémy poválečné Evropy

Velmi vážným důsledkem 2. světové války byl hluboký rozvrat ekonomiky evropských zemí. Průmysl nezbytně potřeboval ke své obnově stroje. V celé Evropě však nebyla země, která by je mohla vyrobit a dodat. Evropským zemím chyběly jak devizy, tak i zásoby zlata, aby je nakoupily v USA. Devizy nebylo možné získat ani obchodem, protože průmysl v té době nevyráběl žádné exportní zboží.

Problémem byla velká nezaměstnanost. Demobilizované vojáky bylo potřeba zapojit do mírového života. K tomu bylo potřeba vytvořit velké množství pracovních míst. Bývalí vojáci byli posíláni do zemědělství, aby pomohli při výrobě potravin. Jejich nedostatek vedl v řadě zemí k přidělovému systému. Rozmáhal se černý trh. Potravinu se prodávaly za vysoké ceny, lidé hladověli. Tyto problémy zvyšovaly v západní Evropě váhu levice i komunistů. Evropa nutně potřebovala hospodářskou pomoc. Hospodářská krize 30. let 20. století oslabila důvěru v kapitalismus. Vedla k přesvědčení o nutnosti státních zásahů do ekonomiky, aby se její opakování vyloučilo. Tomu měla předejít fiskální a měnová politika státu a plánování. Projevovala se nedůvěra k ekonomickému modelu, který byl příčinou světové hospodářské krize.

4.2 Ekonomické principy obnovy západní Evropy

Obnova ekonomiky v západní Evropě byla založena na ekonomické teorii Johna Keynesa (1883 - 1946). Působil jako finanční poradce britské vlády, byl prvním ředitelem Mezinárodního měnového fondu založeného roku 1944. Světová hospodářská krize a její důsledky jej přiměly odmítnout některé principy klasického liberalismu. Především zdržení se jakýchkoli státních zásahů do ekonomiky. Vytvořil novou teorii fungování kapitalistického státu založenou na těchto zásadách.²³

1. Ekonomická rovnováha není přirozenou situací.
2. Odbyt produkce není automatický.
3. Měna není ve vztahu k ekonomické činnosti neutrální.

---

²³ FILIPPI – CODACCIONI, A. M., FRAGONARD, M., aj. *Dějiny 20 století*. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 1994. s. 130.

4. V ekonomice neexistuje žádná přirozená tendence k poklesu nezaměstnanosti.
5. Oživení ekonomiky lze dosáhnout oživením spotřeby podporované růstem objemu investic. Investice do veřejného sektoru mohou urychlit ekonomický růst. Ve vztahu nabídky a poptávky, který je základem ekonomiky, dával přednost poptávce, která vyvolá odpovídající nabídku. Roli státu považoval za velmi důležitou. Správné rozhodování vlády o investicích musí vycházet ze znalosti makroekonomických modelů a veličin. Kladl důraz na zvyšování kupní síly státu.

Základem makroekonomické rovnováhy je rovnost mezi úsporami a investicemi. Růst investic a spotřeby stimuluje hospodářský růst. V 50. a 60. letech minulého století se Keynesova teorie stala v západoevropských státech hlavní teorií hospodářské politiky. Stát přerozděloval daňové výnosy, zadával veřejné zakázky, byl podílníkem v důležitých odvětvích národního hospodářství nebo je přímo vlastnil, ovlivňoval výši mezd. V celé západní Evropě docházelo v různé míře ke znárodnění strategických odvětví průmyslu a bank. Spolu se soukromým sektorem, který fungoval podle nabídky a poptávky, existovala v poválečné ekonomice určitá míra centrálního plánování.

Ve Velké Británii byla znárodněna energetika, doprava, spoje a ocelářský průmysl. Systém národního zdravotního pojištění zaručoval dostupnost zdravotní péče pro obyvatelstvo. Byl zaveden systém štědrých podpor v nezaměstnanosti. Znárodněna byla i Anglická banka. Po přijetí ústavy v roce 1946 došlo i ve Francii k rozsáhlé znárodnovací vlně ve strategických odvětvích národního hospodářství, byly položeny základy sociálního zabezpečení obyvatelstva.

V západních okupačních zónách Německa podporovala Velká Británie posílení role odborů jako záruky demokracie, a úplné znárodnění průmyslu. Proti vystoupili křesťanští demokraté v čele s Konradem Adenauerem. Pod jeho tlakem se odbory vzdaly podpory znárodnění ve prospěch spoluúčasti na práci a kapitálu, politice vysokých mezd a sociálního zabezpečení. Ostatní státy postupovaly podobně.

V roce 1945 neměla západní Evropa téměř žádné zdroje pro rychlou obnovu ekonomiky. Vázla nejen obnova ekonomiky, ale i zvyšování zaměstnanosti a výroby potravin. To v roce 1947 vyvolalo politickou i ekonomickou krizi. Ve Velké Británii, Francii a Itálii se stupňovalo stávkové hnutí a nabývalo politického charakteru. V této situaci zasáhly USA nabídkou rozsáhlé hospodářské pomoci v podobě Marshallova plánu, který nastartoval rychlou obnovu ekonomiky v celé západní Evropě.

4.3 Úloha USA při obnově evropské ekonomiky

Ekonomický potenciál USA se v průběhu 2. světové války výrazně zvětšil. V roce 1945 činil index průmyslové výroby 163 oproti úrovni roku 1937. V roce 1946 sice poklesl na 147, ale v roce 1949 už dosáhl výše 168.²⁴ Tato ekonomická úroveň dovozovala uspokojit požadavky USA i Evropy.

Zadlužení západní Evropy v USA za 2. světové války stoupl. Zvýšila se tak politická i ekonomická závislost evropských zemí na USA. Ty pomalu přebíraly vedení tzv. Západu. Trumanova doktrína znamenala politiku aktivní intervence v západní Evropě, která měla společně s USA zabránit šíření komunismu ve světě. K tomu USA potřebovaly hospodářsky silnou Evropu, ale to nebylo možné bez jejich pomoci. K vytvoření nových pracovních míst poskytly USA evropským státům potřebné dolary. Nejprve poskytly pomoc formou jednorázových akcí. Například prodejem nadbytečných armádních zásob za nízké ceny nebo i v podobě darů.

Politická krize ve státech západní Evropy přiměla USA k podstatně významnější pomoci, protože ve slabé Evropě by snáze prosadil svůj vliv Sovětský svaz a tomu chtěly USA zabránit. Dne 5. 6. 1947 přednesl ministr zahraničí USA George Marshall na Harvardu projev, ve kterém navrhl rozsáhlou hospodářskou pomoc. Nebyl z ní vyloučen žádný evropský stát. USA však požadovaly úzkou koordinaci při čerpání pomoci a výměnu informací. Dalo se předpokládat, že SSSR nebude takové podmínky akceptovat. Marshallův plán byl podepsán prezidentem Trumanem v dubnu 1948.

Ale již v roce 1947 se výrazně zhoršila ekonomická situace ve Francii a Itálii. Rozplynuly se finanční rezervy, rostlo a radikalizovalo se stávkové hnutí. Mimořádné zasedání Kongresu USA schválilo pro oba státy překlenovací pomoc.

Marshall vycházel z předpokladu, že evropské státy si musí zajistit své potřeby samy a teprve případný schodek uhradí půjčkou a investiční pomocí USA. Za prioritu považovaly USA obnovu ekonomického centra Německa – Porúří. Jen silné Německo mohlo být důležitou součástí Západu. Marshallův plán měl velký význam i pro USA. Pokud by Evropa nemohla nakupovat americké zboží, citelně by to oslabilo další růst americké ekonomiky. Evropa byla jejím nejdůležitějším obchodním partnerem. Pomoc byla nabídnuta všem evropským státům včetně SSSR. Sovětská delegace však v létě

---

²⁴ MENCL, V., HÁJEK, M., aj. *Křižovatky 20. století*. 1. vydání. Praha : Naše vojsko, 1991. s. 189.

1948 Pařížskou konferenci opustila. Pro SSSR byly nepřijatelné politické podmínky pomoci. Na nátlak SSSR se vzdaly účasti v Marshallově plánu také Polsko a ČSR.

Kongres USA požadoval společné čerpání. Uchazečské státy vytvořily v březnu 1948 Evropskou organizaci pro hospodářskou spolupráci (OEEC) a Evropskou platební unii (EPU). USA si prosadily v západoevropských státech přednostní přístup k místním surovinám a vytlačení komunistů z vlád. Zůstaly přítomny i vojensky. Pomoc přijaly Velká Británie, Irsko, Francie, Itálie, Německo, státy Beneluxu, Rakousko, Švýcarsko, Portugalsko, Norsko, Švédsko, Finsko, Řecko, Island a Turecko. Rozdělení pomoci ve výši 12,8 miliardy dolarů mezi jednotlivé země bylo následující.²⁵

Tabulka č. 3: Marshallův plán – rozdělení pomoci

Velká Británie	24,9 %
Francie	21,8 %
Itálie	11,8 %
Německo	10,8 %
Nizozemí	7,7 %
Řecko	5,5 %
Rakousko	5,3 %
Belgie	5,3 %
Ostatní státy	7,5 %

Americká pomoc sestávala z amerického zboží a vybavení. Účastnické země získaly prostředky na rekonstrukci hospodářství. Velká Británie zahájila sanaci své měny. Francie začala uskutečňovat plán obnovy národního hospodářství vypracovaný J. Monnetem. Tato pomoc stála také u zrodu německého hospodářského zázraku. Velký význam měla i pro ostatní státy. Koncem roku 1952 už západní Evropa obnovila předválečný výrobní potenciál a téměř dosáhla předválečné úrovně zahraničního obchodu. Proto v roce 1953 nový americký prezident Dwight Eisenhower pomoc Evropě přerušil. Nadále byla poskytována jen pomoc vojenská.

Vojensky spolupracovaly USA a státy západní Evropy v rámci Severoatlantické aliance (NATO). Severoatlantická smlouva byla podepsána 4. 4. 1949 s cílem bránit svobodu členských států v souladu s Chartou OSN. Při NATO fungoval také Výbor pro hospodářskou spolupráci, který mimo jiné dbal na to, aby do zemí sovětského bloku nebyly vyváženy produkty s možným vojenským využitím.

---

²⁵ JOHNSON, P. *Dějiny 20. století*. 1. vyd. Praha : Rozmluvy, 1991. s. 191.

4.4 Mezinárodní finanční a obchodní instituce a jejich úloha

V červenci roku 1944 se sešli na konferenci v Bretton Woods v USA představitelé 44 států. Zde položili základy mezinárodního měnového systému známého jako Brettonwoodský systém. Členské státy se zavázaly dodržovat pevně stanovené směnné kurzy a neomezovat pohyb kapitálu. Tento měnový systém vázaný na zlato obnovením zlatého standardu požadoval rychlý návrat k vnější konvertibilitě měn. Ukládal centrálním bankám dodržování úředně stanovených parit (s omezením flexibility $\pm 1\%$).

Brettonwoodský systém oživil měnu zlaté devizy ve prospěch amerického dolaru. Dolar se stal jedinou ústřední devizou systému, neboť jen on byl konvertibilní za zlato. Kurz byl 35 US dolarů za unci zlata. Dolar se stal hlavní rezervní měnou. Vedoucí postavení USA ve světové ekonomice vycházelo i z toho, že vlastnily 2/3 měnového zlata ve světě. Na konferenci byla založena Světová banka a Mezinárodní měnový fond (MMF)²⁶. Střetly se dva názory na podobu světových finančních institucí. Keynes požadoval zřídit mezinárodní banku pověřenou emisemi mezinárodního oběživa. Americký expert. H. B. White obhájil zachování úlohy centrálních bank a národních měn. Jejich hlavním úkolem se stalo udržení zaměstnanosti, rozvoj výroby a stabilita cen.

Mezinárodní banka pro obnovu a rozvoj, tj. Světová banka, má za úkol poskytovat dlouhodobé investiční zdroje, technickou pomoc a ekonomické poradenství. Mezinárodní měnový fond je agenturou OSN na podporu měnové spolupráce, obchodu a stability devizových kurzů. Financuje úvěry členským zemím a vyrovnává dočasné schodky platebních bilancí. Světová banka poskytovala dlouhodobé úvěry na rekonstrukci poválečné ekonomiky. Roku 1949 dosáhly západní měny parity, ale až v roce 1958 dovršily návrat k vnější konvertibilitě.

Brettonwoodský systém vstoupil v platnost v roce 1945. Trval až do 15. srpna 1971, kdy prezident USA Richard Nixon nevyhověl žádosti Velké Británie a Francie o směnu dolarů za zlato uzavřením tzv. „zlatého okna“.²⁷ Následně se začal uplatňovat systém volně plovoucích směnných kurzů (tzv. měnový floating).

---

²⁶ DĚCKÝ, J., aj. *Politické dějiny světa v datech*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1980. s. 864.

²⁷ NĚMEČEK, E. *Mezinárodní měnový systém*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2000. s. 116.

Zkušenosti z období mezi 1. a 2. světovou válkou potvrzovaly, že hospodářský protekcionismus napomohl vzniku válečných konfliktů. Z toho vycházela myšlenka prospěšnosti svobodného obchodu a ekonomické provázanosti, která zabrání vedení vzájemných válek. Na konci války se objevil požadavek na založení organizace, která by koordinovala odstraňování obchodních bariér v celosvětovém měřítku.

Dne 30. 10. 1947 podepsalo 23 zemí světa dohodu o odstranění všech překážek ve vzájemném obchodu, který představoval 80 % objemu mezinárodního obchodu. Všeobecná dohoda o clech a obchodu (GATT) nabyla účinnosti 1. 1. 1948. Skládá se z rámcové smlouvy obsahující zásady obchodní politiky. Ty jsou mezi členskými zeměmi závazné. Nejdůležitější z nich je poskytovat si v obchodních vztazích všechny výhody, které již v minulosti poskytly nebo v budoucnosti poskytnou kterékoli třetí zemi (tzv. doložka nejvyšších výhod). Jde o cla, dovozní dávky, poplatky, stejný celní režim a jeho výklad. Byla zakázána tarifní diskriminace a dumping. Vedle zákazu diskriminace patří k základním zásadám zákaz kvantitativních omezení a svoboda tranzitu. Nejobsáhlejší část dohody tvoří listiny celních ústupků, tzv. koncese, které vznikají jako výsledek dvoustranných jednání. Základní formou činnosti GATT jsou mezinárodní a obchodní konference.

K dohodě GATT státy sovětského bloku nepřistoupily. Zůstaly odkázány na vzájemné vztahy. Světový trh se začal v poválečném období velmi rychle rozvíjet. Prohlubovala se mezinárodní dělba práce a výměna zkušeností. To významně podporovalo ekonomický růst. Ten se ale týkal především průmyslově vyspělých zemí. Rozvojové země měly vzhledem k charakteru své ekonomiky jen velmi málo možností, jak se na tento trh prosadit.

5 Ekonomický vývoj zemí Západu v letech 1949 – 1953, počátky poválečné hospodářské integrace Evropy

5.1 Státy Západu v letech 1949 – 1953

Americká pomoc v podobě Marshallova plánu nastartovala období prudkého ekonomického růstu západní Evropy. Státy získaly prostředky pro rozvoj ekonomiky. Ekonomický rozvoj SRN byl označován jako hospodářský zázrak. Státní zásahy na základě Keynesovy teorie se jevily jako velmi prospěšné pro ekonomiku i růst životní úrovně. Stát směřoval část daňových výnosů do sociální sféry, investoval do národního hospodářství, prováděl znárodnění a využíval plánování, spolupracoval se silným soukromým sektorem. Poválečná ekonomika nesla silné znaky smíšené ekonomiky.

Touha lidí po blahobytu zvyšovala poptávku po nejrůznějším spotřebním zboží. To vedlo k růstu investic, zaměstnanosti i mezd. Vytvářel se tzv. stát blahobytu. Poválečný růst ekonomiky byl založen na nízkých cenách energií, rychlém vědeckotechnickém pokroku, racionalizaci výrobních postupů a růstu produktivity práce.

Velký podíl na tom měli také nejvyšší představitelé SRN a Francie, Konrad Adenauer a Charles de Gaulle. K. Adenauer přijal Marshallův plán a znemožnil německým odborům provést úplné znárodnění průmyslu. V roce 1949 uzavřel spojení s profesorem Ludwigem Erhardem. Ten vyznával ekonomiku volného trhu založenou na nízkých celních tarifech, levném dovozu a drahém vývozu. Jeho myšlenky se staly základem ekonomické politiky SRN. Odbory v SRN získaly zastoupení ve správních radách podniků. Vzdaly se požadavku na znárodnění průmyslu. Vysoké mzdy posilovaly koupěschopnost obyvatelstva a růst životní úrovně.

Konrad Adenauer dal Německu demokratickou ústavu a zaměřil se na jeho začlenění do západních ekonomických i vojenských struktur. V zahraniční politice se orientoval na Francii, bez které nebyl tento návrat možný. Rozdělení Německa do dvou států zmenšilo obavy Francie z možného návratu jeho vojenské síly. Napomohlo vzájemné spolupráci a stalo se základem stability v Evropě.

Také Francie využila Marshallův plán k obnově ekonomiky. Překlenovací úvěr USA pomohl překonat obtížnou ekonomickou a sociální situaci v roce 1947. Odstranění komunistů z vlády úplně otevřelo cestu k svobodnému podnikání. Velkým problémem

byla slabě rozvinutá průmyslová základna. Počátkem 50. let byl celkový poměr průmyslových a zemědělských dělníků 1 : 1. Ve Velké Británii byl ve stejné době poměr 9 : 1 ve prospěch pracovníků v průmyslu.²⁸ Ve Francii převažovaly hlavně malé a střední podniky. To byl jeden z hlavních důvodů, proč se obávala znovuoobnovení politické a ekonomické moci Německa.

Největším přínosem Francie k poválečnému ekonomickému rozvoji západní Evropy bylo uskutečnění názorů Jeana Monneta, kterého Charles de Gaulle pověřil úkolem obnovit francouzské poválečné hospodářství. Monnet zřídil *Commisariat du Plan*. Z této instituce řídil poválečnou obnovu Francie i první kroky vedoucí k evropskému hospodářskému sjednocení. Za důležité považoval především posílení průmyslové základny Francie a plánování, které bude v souladu s potřebami podnikatelů a rozvoje celé společnosti.

Francie i Německo si uvědomovaly, že ekonomická spolupráce přinese výhody oběma stranám. Německu pomůže rychle se zařadit mezi evropské demokratické státy. Francii pak finanční prostředky nezbytné pro industrializaci hospodářství. Ekonomické a obchodní vztahy napomohly k překonání historicky podmíněné vzájemné nedůvěry. Silný nacionalismus však nedovolil uvažovat o užším spojení ekonomik.

Hospodářská politika labouristů ve Velké Británii nepřinesla po válce tak rychlý ekonomický růst, aby postačoval k oživení ekonomiky a zaujetí významného postavení na světové politické scéně. Bylo provedeno velmi rozsáhlé znárodnění průmyslu. Odbory získaly mimořádně silné postavení. To vedlo k pomalejšímu ekonomickému růstu než v jiných státech. Produktivita práce rostla pomalu, stejně tak investiční výstavba, zvyšoval se tlak na rychlý růst mezd i při nízké produktivitě práce a velmi výrazně vzrostl počet pracovníků státní sféry. V roce 1851 měla Velká Británie pouze 75 000 zaměstnanců státní sféry. Byli to hlavně celníci, berní a poštovní úředníci, což představovalo 2,4 % praceschopného obyvatelstva. V roce 1950 to bylo 24,3 % pracujících. Stát odčerpával 40 % z HDP.²⁹ Velkou Británii, na počátku 20. století nejsilnější hospodářskou velmoc evropského kontinentu, předstihla v poválečném období Francie i Německo.

Také Itálie pod vedením křesťanských demokratů začala budovat demokratický stát se sociální tržní ekonomikou a zapojila se do evropských hospodářských struktur.

---

²⁸ JOHNSON, P. *Dějiny 20. století*. 1. vyd. Praha : Rozmluvy, 1991. s. 574.

²⁹ JOHNSON, P. *Dějiny 20. století*. 1. vyd. Praha : Rozmluvy, 1991. s. 585.

Belgie, Nizozemí a Lucembursko uzavřely v březnu 1947 celní unii, která zjednodušila vzájemné obchodní vztahy. Rakousko se stalo suverénním a neutrálním státem až v roce 1955. V jeho ekonomice měl vysoký podíl stát.

Stát blahobytu budovaly také skandinávské země – Norsko, Dánsko a Švédsko. V předválečném období zde nezaměstnanost dosahovala více než 30 %. Ve druhé polovině 30. let 20. století se dostaly k moci sociálně demokratické vlády. Zaměřily se na dosažení vysoké úrovně sociálního zabezpečení. To se jim podařilo. Ekonomická i sociální stabilita společnosti a ekonomický růst napomohl dosažení vysoké životní úrovně. Finská ekonomika se do značné míry orientovala na SSSR, ale byla to tržní ekonomika.

Řecko prožívalo v letech 1946 – 1952 období mimořádné politické nestability. Díky americké poválečné pomoci zůstalo součástí Západu. Na severu měli velký vliv komunisté. Politickou situaci v zemi výrazně ovlivňovala armáda. Ta se považovala za jedinou skutečně národní sílu. Mezi lety 1946 – 1952 mělo Řecko 16 vlád. Ekonomika se v této době rozvíjela velice pomalu a mnoho obyvatel odešlo za prací do zahraničí. Řecko patřilo k chudším evropským státům i v dalších desetiletích.

Ve Španělsku a Portugalsku zůstala po 2. světové válce diktatura. To je vzdalovalo od ostatních demokratických států západní Evropy politicky i ekonomicky. Spolupráce obou států se západoevropskými se prohloubila až koncem 50. let a vedla k pozvolnému růstu jejich ekonomik.

V letech 1949 – 1953 se státům západní Evropy podařilo dosáhnout zhruba předválečné úrovně národního hospodářství. Zlepšení sociálních podmínek se projevilo i ve zvýšení porodnosti a v prodloužení průměrné délky života. Tabulka číslo 4 zachycuje průměrný věk dožití ve Francii a ve Velké Británii kolem roku 1950 ve srovnání s rokem 1930.³⁰

---

³⁰ DUROSELLE, J.-B. *Evropa a Evropané*. 1. vyd. Praha : Fortuna Print, 2002. s. 297.

Tabulka č. 4: Průměrný věk dožití

Stát		1930	1950
Francie	Muži	54,3	61,9
	Ženy	59,0	67,4
Anglie a Wales	Muži	58,7	67,8
	Ženy	62,9	71,7

V USA se rozvíjela ekonomika volného trhu s minimálními zásahy státu. Rostoucí ekonomika s pevnou měnou zajišťovala dostatečné sociální jistoty obyvatelstva. USA byly vždycky skeptické k zásahům státu do ekonomiky. Podporovaly však myšlenku evropského sjednocení. Marshallův plán s vytvořením OEEC velmi napomohl procesu ekonomické integrace západní Evropy. USA měly silný politický a ekonomický vliv na státy Střední a Jižní Ameriky. V roce 1947 byla v Rio de Janeiru podepsána dohoda mezi USA a latinsko-americkými státy o společné obraně.

Z mimoevropských zemí se rychle rozvíjelo Japonsko. U zrodu moderní japonské ústavy byl generál Douglas MacArthur, který stál v čele poválečné správy země. Byla vybudována parlamentní struktura. 10. 4. 1946 proběhly parlamentní volby. Japonsko se stalo konstituční monarchií a vydalo se cestou industrializace. Základem rozvoje se stal automobilový průmysl a výroba spotřebního zboží. Důraz byl kladen na rozvoj vzdělání, zdravotnictví a zapojení zaměstnanců do rozvoje firem. V roce 1953 dosáhlo předválečné úrovně a stalo se největší ekonomikou v jihovýchodní Asii.

5.2 Počátky poválečné hospodářské integrace států západní Evropy

Z politického a ekonomického hlediska byl jednou z nejvýznamnějších událostí poválečného období vznik Evropského společenství uhlí a oceli (ESVO, Montánní unie) v roce 1951.³¹ Od zrodu myšlenky evropské integrace se názory na její podobu různily. Nabízelo se sjednocení Evropy pod vedením USA a spojení zájmů Francie a Německa. 28. 1. 1949 se ministři zahraničí Francie, Belgie, Nizozemí, Lucemburska a Velké Británie usnesli na založení Rady Evropy. Dalším členem se stala Itálie. Její pravomoci však byly velmi omezené. Nemohla např. účinně zasáhnout do německo-francouzského sporu o Sársko, které patřilo do okupační zóny Francie. Ta je chtěla připojit ke svému

---

³¹ DĚCKÝ, J., aj. *Politické dějiny světa v datech*. Praha : Nakladatelství svoboda, 1980. s. 894.

území, ale s tím nesouhlasil SSSR. Francie přiznala Sársku jednostranně politickou samostatnost. To rozhodně odmítl německý kancléř Konrad Adenauer. Otázka Sárška tak bránila usmíření mezi oběma státy.

Podle Monnetova názoru mohla problém vyřešit hospodářská integrace. Za velkou překážku v obnově Evropy považoval nedostačující zásobování západní Evropy uhlím. Sársko mělo rozvinutý důlní a ocelářský průmysl. Vypracoval plán hospodářské spolupráce. O jeho výhodách přesvědčil francouzského ministra zahraničí Roberta Schumana. Ten s ním seznámil evropské státníky a přes silný odpor z různých stran ho prosadil. Navrhl zahájit proces evropské integrace nikoli institucionálním sjednocením, ale postupnými kroky v hospodářské oblasti. Přes proces integrace v ekonomické oblasti se mělo dospět k integraci politické.

Prvním krokem mělo být převedení francouzské a německé výroby uhlí a oceli pod společný nejvyšší úřad. Ten měl regulovat v obou zemích výrobu a zpracování oceli i těžbu uhlí, a tak zcela vyloučit jejich soupeření ve vztahu k Sársku. Proces evropské integrace tak měl od počátku nejen ekonomický, ale i politický rozměr. Proti Schumanovu plánu vystupovali francouzští ocelářští podnikatelé, protože omezoval jejich zájmy, francouzští komunisté, protože odmítali myšlenku sjednocení západní Evropy, a také francouzští a němečtí nacionalisté a Velká Británie. Ta odmítala nadnárodní princip v ekonomické a politické spolupráci. Také při jednáních o Montánní unii odmítla i velmi malé omezení národní suverenity a přestala se jednání účastnit.

Její postoj byl zřejmě dán i úrovní její ekonomiky. I když po roce 1945 nestačily finanční prostředky na pomoc Řecku a Turecku, do roku 1950 její ekonomika výrazně vzrostla. V roce 1950 byl britský HDP 47 miliard dolarů proti 75 miliardám všech budoucích členů ESVO. HDP na obyvatele činil 940 dolarů proti 477 dolarům průměru těchto zemí. Britský vývoz v porovnání s rokem 1938 stoupl v roce 1950 na 144 %.³² V dalších letech zaznamenala ekonomika Velké Británie výrazné zpomalení.

Smlouva stvrzující založení Evropského společenství uhlí a oceli byla podepsána dne 18. 4. 1951 v Paříži. Členy ESVO se staly Francie, Německo, Itálie. Evropské sdružení uhlí a oceli řídily tyto instituce:

---

³² JOHNSON, P. *Dějiny 20. století*. 1. vyd. Praha : Rozmluvy, 1991. s. 582.

1. Vysoký úřad o devíti členech jmenovaných na šest let. Osm jich bylo jmenováno, devátý byl zvolen. Jen dva členové mohli být stejné národnosti. Tato instituce mohla regulovat francouzskou i německou výrobu a zpracování oceli, což zcela vylučovalo jakýkoli konflikt mezi oběma státy, který by se nedal řešit jednáním. Vysoký úřad byl finančně nezávislý na národních vládách. To vylučovalo možnost ovlivňování jeho rozhodnutí finančními tlaky. Rozhodoval o investiční výstavbě, rekonstrukci obou odvětví, rozdělení produkce, výzkumu, obchodních dohodách s třetími zeměmi, úpravách celních tarifů a dalších záležitostech.
2. Rada ministrů. V té byla zastoupena vláda každé členské země jedním ministrem. Úkolem Rady ministrů byla koordinace politiky a rozhodnutí Vysokého úřadu s každou vládou členské země.
3. Parlamentní shromáždění. Francie, Itálie a SRN v něm byly zastoupeny osmnácti poslanci. Belgie, Nizozemsko deseti a Lucembursko čtyřmi poslanci. Toto shromáždění mohlo sesadit Vysoký úřad vyslovením nedůvěry dvěma třetinami poslanců.
4. Soudní dvůr o sedmi soudcích jmenovaných na šest let.³³
5. J. Monnet naléhal, aby francouzský předseda vlády René Pleven předložil návrh znovu vyzbrojit SRN s tím, že její armáda se stane součástí evropského vojska, které vytvoří státy ESVO. Měla podléhat nadnárodním institucím. Smlouva o Evropském obranném společenství byla podepsána v Paříži v květnu 1952. Francouzský parlament ji neratifikoval. Ve Francii převládly obavy z opětovného vyzbrojení Německa.
6. 4. července 1953 byla založena další evropská instituce – Evropské sdružení pro jaderný výzkum (CERN).³⁴ Snaha o společné mírové využití atomové energie se setkala v západní Evropě s velmi příznivou odezvou, ale narazila na odmítnutí ze strany USA. Vznik ESVO měl mimořádný politický a ekonomický význam pro státy západní Evropy. Mělo zajistit, aby válečný konflikt mezi Francií a SRN byl nejen nemyslitelný, ale také materiálně nemožný. Těžební a ocelářský průmysl je základnou pro rozvoj vojenského průmyslu.

---

³³ DUROSELLE, J.-B. *Evropa a Evropané*. 1. vyd. Praha : Fortuna Print, 2002. s. 396.

³⁴ KVASIL, B., aj. *Malá československá encyklopedie*, 1. vydání. Praha : Institut ČSAV, 1984. s. 681.

6 SSSR a státy sovětského bloku v poválečném období

6.1 Charakteristika sovětského ekonomického systému

Sovětský ekonomický systém zůstával v podstatě stejný od nástupu J. V. Stalina v roce 1924 až do příchodu M. S. Gorbačova v roce 1985. Stalin ukončil tzv. novou ekonomickou politiku (NEP), která částečně umožňovala podnikání. Jejím cílem byla stabilizace ekonomiky. Přestaly existovat tržní vztahy a došlo k plnému zestátnění všech ekonomických zdrojů státu. Pro sovětské hospodářství byla charakteristická centralizace řízení na základě pětiletých plánů. Ty stanovily direktivně úkoly a určily limity prostředků pro jejich splnění. Stejně direktivně byl řízen zahraniční obchod.

Pro ekonomiku to mělo velmi negativní důsledky. Důraz se kladl na množství produkce, nikoli na její kvalitu. Poptávka a nabídka nebyly vzájemně propojeny. Nivelizace mezd oslabovala zainteresovanost zaměstnanců. Růst produktivity práce byl velmi pomalý. Podnikům chyběla zpětná vazba o situaci na trhu. Izolace SSSR od světového trhu nedovolovala využít výhody mezinárodní dělby práce. Již před 2. světovou válkou dohnal SSSR Západ ve výrobě elektřiny, oceli nebo cementu. Výroba spotřebního zboží však stále zůstávala na velmi nízké úrovni. Tento stav trval dále i po 2. světové válce.

Výrazně negativní důsledky měla násilná kolektivizace zemědělství, která začala ve 30. letech 20. století. Byla zlikvidována, a to i fyzicky, střední třída na vesnici, která byla schopna modernizovat zemědělskou výrobu. Likvidace zemědělské malovýroby prohloubila problémy v zásobování potravinami tak, že to vedlo až k hladomorům. Také po válce byla situace v zemědělství velmi složitá. Pokud si v jiných státech hospodářská krize vynutila státní zásahy do ekonomiky, dělo se to jen ve velmi omezené míře.

6.2 Obnova sovětského hospodářství po 2. světové válce

Obnova sovětského hospodářství byla vzhledem k nesmírným válečným ztrátám velmi obtížná. Bylo nutné převést ekonomiku na mírovou výrobu, obnovit tisíce zničených podniků a bytový fond, zajistit zásobování. Velký počet padlých a zraněných ve válce měl za následek citelný nedostatek pracovních sil. V letech 1945 - 1950 byla vyhlášena 4. pětiletka s cílem obnovit ekonomiku na předválečnou úroveň. Na velké stavby i do zemědělství nastoupili demobilizovaní vojáci. Velkou roli při obnově ekonomiky hrála práce žen. Pracovní sílu pro nejtěžší práce, např. těžbu surovin a velké stavby v klimaticky náročných podmínkách poskytovaly gulagy - tábory nucených prací. Jejich existence patří k temným stránkám historie SSSR. Již v roce 1948 ekonomika dosáhla 112 % stavu roku 1940. V roce 1947 byla obnovena největší elektrárna v Evropě Dněprogress. Koncem 40. let začala stavba první atomové elektrárny na světě. Do konce pětiletky bylo obnoveno více než 6 000 průmyslových podniků.³⁵

SSSR se zaměřil na přednostní rozvoj těžkého průmyslu a se vznikem studené války také na vojenský průmysl. Rozvoj spotřebního průmyslu výrazně zaostával. Pomalu se rozvíjela bytová výstavba, dopravní infrastruktura, chyběla mechanizace pro rozvoj zemědělství. Rozhodnutím vlády museli obyvatelé venkova, pokud nebyli v průmyslu nebo armádě, zůstat na vesnici a pracovat v kolchozech. Ceny potravin byly udržovány na nízké úrovni stanovením nízkých výkupních cen zemědělské produkce. To vedlo ke stagnaci životní úrovně na venkově. Plán obnovy zemědělství nebyl splněn.

SSSR odmítl účast na Marshallově plánu, ačkoli o ní původně uvažoval. Sověti si nepřáli rekonstrukci Evropy za pomoci USA. Soupeření mezi USA a SSSR se odehrávalo v politické i v ekonomické oblasti. Přestože Sověti nepovolili lidově demokratickým státům účast v Marshallově plánu, nemohli jim poskytnout potřebnou pomoc. Zákaz účastnit se jej se stal prvním krokem k rozdělení Evropy.

---

³⁵ MENCL, V., HÁJEK, M., aj. *Křižovatky 20. století*. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1990. s. 190.

6.3 Ekonomické důsledky politiky Sovětského svazu pro státy střední a jihovýchodní Evropy

V době studené války vzrůstal Stalinův pocit ohrožení ze strany Západu. Rozhodl se proto vytvořit z lidově demokratických států celek plně závislý na SSSR, který současně plnil funkci nárazníkové zóny. Politickým nátlakem z nich učinil spojence a donutil je převzít sovětský ekonomický model.

Ve všech těchto státech proběhlo v letech 1946 - 1948 rozsáhlé znárodnění bank a průmyslu, později také drobných živností. Politická a ekonomická moc se ocitly zcela v rukou komunistických stran. Řízení ekonomiky se provádělo pomocí pětiletých plánů. První poválečné plány ještě přihlížely k jejich konkrétním možnostem, ale brzy začaly jejich ekonomiku určovat převážně potřeby sovětské ekonomiky. Přitom sovětský blok tvořily průmyslově vysoce vyspělé státy, například ČSR a NDR, ale také zemědělské státy s velmi nízkou úrovní průmyslu, například Bulharsko, Rumunsko a Albánie.

Co se týče Československa, v roce 1937 patřily české země úrovni svého hospodářství mezi rozvinuté evropské ekonomiky. Měly stejnou úroveň jako Belgie, blížily se Francii, dosahovaly téměř třech čtvrtin ekonomické úrovně Německa. Slovenská ekonomika odpovídala 54 % úrovně českých zemí. Do roku 1985 se tato hodnota ve srovnání s Belgií snížila u celého Československa na 66 % a v případě Rakouska na polovinu.³⁶

Po vypuknutí války v Koreji v roce 1950 podřídil Stalin ekonomiku celého bloku potřebám zbrojního průmyslu. Přednostně se rozvíjel těžký průmysl a strojírenství, a to i v zemích, které neměly odpovídající surovinovou základnu. V roce 1946 dodával SSSR lidově demokratickým státům 72 000 tun železné rudy. 76 % zahraničního obchodu těchto zemí se odehrávalo mezi nimi a SSSR.³⁷ Sovětský ekonomický model odmítly pouze Jugoslávie a Albánie.

Přednostní rozvoj těžkého průmyslu a strojírenství zpomalil růst životní úrovně obyvatel a prohluboval jejich nespokojenost. Obě preferovaná odvětví mají vysokou kapitálovou a investiční náročnost a nízkou návratnost vložených prostředků. Sovětský svaz, s ohledem na škody způsobené v průběhu války, nemohl těmto státům pomoci. Blokádou ze strany Západu bránila nákup potřebných technologií v zahraničí. Ve všech

---

³⁶ PACNER, K. *Osudové okamžiky Československa*. 1. vyd. Praha : Albatros, 2001. s. 482 - 483.

³⁷ ŠVANKMAJER, M., VEBER, V., aj. *Dějiny Ruska*. 3. vyd. Praha : Lidové noviny, 1999. s. 422.

zemích sovětského bloku převládla výroba výrobních prostředků pro rozvoj průmyslu, která rostla až do konce 70. let. V roce 1950 vypadala situace takto:

Tabulka č. 5: Výroba výrobních prostředků průmyslu³⁸

Sovětský svaz	68,8 %
Polsko	52,6 %
Rumunsko	52,9 %
Československo	52,9 %

Velmi negativní dopad měla kolektivizace podle sovětského vzoru. Její násilné provedení krátce po pozemkové reformě vedlo k poklesu zemědělské výroby a zhoršení zásobování. Výhody velkých celků se projevily až později. V Polsku a Jugoslávii se kolektivizace zemědělství zastavila a zůstal v nich silný soukromý sektor. Vznik velkých hospodářských celků probíhal i v západní Evropě působením tržních mechanismů. Byl to nenásilný, přirozený proces, který přinesl zvýšení produktivity práce v zemědělské výrobě. V množství zestátněných podniků se na první místo dostalo Československo. 97 % zboží vyráběly státní podniky a družstva. Na druhém místě byla NDR (96,5 %) a třetí SSSR (96 %).³⁹

Sovětskému bloku se do roku 1950 podařilo překonat důsledky 2. světové války. Zvyšující se výkonnost ekonomiky vedla k pozvolnému zvyšování životní úrovně obyvatelstva. Byla plně odstraněna nezaměstnanost, zlepšovala se sociální a zdravotní péče, rozšířil se přístup ke vzdělání, byl podporován rozvoj kultury. Ve srovnání s životními podmínkami většiny obyvatelstva v době před 2. světovou válkou se životní úroveň zvýšila poměrně výrazně. Budování socialismu mělo v 50. letech ve společnosti značnou podporu také proto, že nebyl dostatek objektivních informací o životě na Západě. Nermalou roli hrála autorita SSSR jako vítěze nad fašismem. Ale už v této době došlo k projevům nespokojenosti části společnosti v Maďarsku, Polsku a NDR.

---

³⁸ MENCL, V., HÁJEK, M., aj. *Křižovatky 20. století*. 1. vyd. Praha : Naše vojsko, 1990. s. 338.

³⁹ PACNER, K. *Osudové okamžiky Československa*. 1. vyd. Praha : Albatros, 2002. s. 483.

6.4 Počátky ekonomické integrace států sovětského bloku

Odmítnutím Marshallova plánu se státy východního bloku vzdaly možnosti urychlit obnovu ekonomiky. Neúčastí v GATT se vzdaly možnosti zapojit se do světového trhu a využít mezinárodní dělby práce. Orientací na SSSR se pro státy střední a východní Evropy změnil nejen způsob jejich politického zapojení do okolního světa, ale i jejich zapojení do světového trhu, v němž měly do 2. světové války své místo. Před rokem 1948 například činil objem obchodu ČSR se státy Západu 72 %, se státy budoucího sovětského bloku 38 %.⁴⁰

Po roce 1948 převládla takřka úplná orientace ČSR i dalších států Východu na SSSR, což se projevilo i v zahraničním obchodě. Vzájemné obchodní vztahy probíhaly na základě dvoustranných smluv. Problémem bylo, že ve všech zemích se vyráběl v podstatě stejný sortiment spotřebního zboží, který nestačil uspokojit ani vlastní poptávku, chyběla koordinace. Možnosti jednotlivých zemí nebyly využity pro rozvoj celého bloku.

Roku 1949 byla založena Rada vzájemné hospodářské pomoci (RVHP). Jejími členy se staly Albánie, Bulharsko, ČSR, Maďarsko, Polsko, Rumunsko a SSSR. V roce 1950 přistoupila NDR. Nejvyšším orgánem RVHP bylo Zasedání Rady. Základním cílem RVHP byla koordinace plánování a urychlení ekonomického a technického pokroku členských zemí. Ale až do roku 1956 se její činnost omezovala na výměnu přebytků a organizaci hospodářské pomoci. Teprve N. S. Chruščov položil důraz na hlubší integraci rozšířením vzájemného obchodu a vytvořením nadnárodního plánovacího orgánu, a koordinaci pětiletých plánů. RVHP koordinovala spolupráci autarkních (samostatných, uzavřených) ekonomik na základě dvoustranných smluv. Ačkoli státy RVHP vyráběly celou třetinu světové produkce, na objemu světového trhu s vyspělými státy Západu se podílely pouze 2,86 % a na obchodu s rozvojovými zeměmi 1,66 %.⁴¹ Obchod a výrobu do značné míry určovaly požadavky SSSR s důrazem na kvantitu produkce.

Úroveň obchodu mezi státy RVHP byla nízká. Základem byla vyrovnanost vzájemného dovozu a vývozu. V 50. letech byla založena Mezinárodní banka hospodářské spolupráce a zaveden převoditelný rubl, který ale nebyl konvertibilní

---

⁴⁰ MENCL, V., HÁJEK, M., aj. *Křižovatky 20. století*. 1. vydání. Praha : Naše vojsko, 1990. s. 337.

⁴¹ MENCL, V., HÁJEK, M., aj. *Křižovatky 20. století*. 1. vydání. Praha : Naše vojsko, 1990. s. 339.

s žádnou jinou devizou. Výhodou obchodní politiky RVHP bylo pouze to, že nedovolovala přílišné vzájemné zadlužení.

Státy RVHP, řízené centrálním plánováním, odříznuté od světové ekonomiky, nemohly využít svých možností. Technická základna průmyslu se obnovovala velmi pomalu. Pomalu se uplatňovaly nové poznatky vědy a techniky. Uzavřenost ekonomiky, ztráta kontaktů se státy západní Evropy a světovými finančními institucemi i nemožnost dovážet moderní technologie ze Západu – to vše vedlo k hospodářskému zaostávání celého sovětského bloku a k pomalejšímu růstu životní úrovně obyvatelstva. Pomalý růst ekonomiky a politická nadvláda SSSR, kterou podporovaly i vládnoucí komunistické strany, vedla k nespokojenosti obyvatelstva.

Teprve v 70. letech 20. století zahájila RVHP velké ucelené programy v oblasti energetiky, dopravy nebo elektroniky a snažila se vytvářet nadnárodní podniky. Místo vytváření společného hospodářského prostoru docházelo k budování paralelních kapacit s malou efektivitou výroby. Proces hospodářské integrace států východní Evropy nikdy nedospěl k efektivní mezinárodní dělbě práce.

7 Politická a ekonomická situace v rozvojových zemích ve 2. polovině 40. a v 50. letech 20. století

Proces dekolonizace se po roce 1945 rychle rozvíjel. Hnutí za získání státní suverenity bylo silné v jižní a jihovýchodní Asii a také v arabském světě. Obyvatelé těchto oblastí se aktivně zúčastnili 2. světové války po boku metropolí. Pro svou geografickou polohu a nerostné bohatství byla v centru zájmu velmocí. Afrika. Jednalo se hlavně o státy na severu kontinentu. Proces dekolonizace však brzdily kmenové struktury a chybějící národní elity.

Pro státy, které se osvobodily z koloniální nadvlády, se vžil název třetí svět nebo rozvojové země. Na základě ekonomické úrovně se k nim řadily i státy, které získaly suverenitu před rokem 1945 nebo koloniemi nikdy nebyly. Například státy v Jižní Americe, Čína, Mongolsko. V březnu 1945 se sešly v Káhiře arabské státy, aby jednaly o posílení ekonomické spolupráce. Byla založena Rada arabské hospodářské jednoty pro řešení vzájemné spolupráce. Politickým problémem se pro ně stala existence židovského státu Izraele, který vznikl pod silným vlivem USA na území Palestiny.

Velký politický význam měla Bandungská konference, která se konala ve dnech 18. – 25. 4. 1955 za účasti 29 států Afriky a Asie. Účastnické státy spojovala příslušnost k ekonomicky málo rozvinutému světu. Představovaly 50 % lidstva, ale patřilo jim pouze 8 % světového bohatství.⁴² Konference řešila ekonomické i politické otázky.

Poměrně významnou pozici získala na určitou dobu Čína svým důrazem na mírové soužití. V roce 1949 byla vyhlášena Čínská lidová republika. Přijala sovětský politický systém, ale odmítla jeho ekonomický model. V lednu 1957 bylo v Číně zahájeno období tzv. Velkého skoku, kterým se země chtěla rychle zařadit mezi ekonomicky vyspělé státy světa. Jeho důsledkem byl naprostý rozvrat ekonomiky.

Po získání státní suverenity se většina bývalých kolonií ocitla ve značných hospodářských potížích. Rychleji se rozvíjely jen státy s bohatými zásobami ropy. V jihovýchodní Asii se v poválečném období projevil vliv mimořádně rychlého růstu japonské ekonomiky. Japonský hospodářský zázrak ovlivnil prosperitu řady států této oblasti, a ty se v průběhu dalších desetiletí zařadily mezi poměrně vyspělé země.

---

⁴² JOHNSON, P. *Dějiny 20. století*. 1. vyd. Praha : Rozmluvy, 1991. s. 468.

Latinská Amerika byla už od počátku 19. století pod silným vlivem USA. Monroeova doktrína ji považovala za součást americké hospodářské struktury. V těchto státech probíhaly ve 40. a 50. letech 20. století četné vojenské převraty, které výrazně oslabovaly jejich ekonomiku. Většina států obou amerických kontinentů se stala v roce 1948 členy Organizace amerických států (OAS). Na Kubě se roku 1959 dostal k moci Fidel Castro a země se přiklonila k SSSR.

Do tíživé ekonomické situace se po rozpadu koloniální soustavy dostaly státy Afriky s nízkou úrovní národního hospodářství. Nedostatek elit, snaha odstranit elity spojené s bývalou koloniální vládou, kmenové války, vysoká porodnost a nedostatek nerostného bohatství, to a řada dalších důvodů zhoršovaly politickou i ekonomickou situaci. Většina nově vzniklých afrických států patřila k hospodářsky nejzaostalejším státům světa. Převládal primární sektor - zemědělství, rybnářství, těžba surovin. Sekundární sektor, to je energetika, průmysl, stavebnictví, zásobování vodou, byl rozvinutý jen velmi málo a terciární sektor včetně školství a zdravotnictví téměř neexistoval. I omezená zdravotní péče snížila dětskou úmrtnost. Populační exploze se stala těžko zvládnutelným problémem. Velké množství lidí odcházelo z venkova do měst za obživou. Od roku 1950 začalo docházet k mimořádně rychlému růstu měst v celém třetím světě. Na ohromný příliv obyvatelstva nebyla městská infrastruktura připravena. Nárůst obyvatelstva vyčerpával malé zdroje těchto zemí a dále zhoršoval stav ekonomiky. Tyto problémy byly zastoupeny ve všech rozvojových zemích, ale největší potíže měla a má především většina států Afriky.

Státy třetího světa se v naprosté většině rozhodly pro přednostní rozvoj průmyslu. Rozhodující roli v ekonomice obvykle převzal stát. Ten zasahoval do procesu industrializace různým způsobem - plánováním, podporou vývozu, subvencemi, obranou vnitřního trhu, stanovením cen nebo i znárodňováním. Problém téměř všech zemí byl nedostatečný export. Negativní vliv měla také slabá koupěschopnost obyvatelstva. Průmyslově rozvinuté země v nich stále viděly velmi významný zdroj surovin a zemědělských produktů a nebyly ochotné usnadnit jim přístup na své trhy. Země třetího světa na Bandungské konferenci žádaly spravedlivější ekonomické uspořádání světa.

Přednostní rozvoj průmyslu podvazoval rozvoj zemědělství. Pro udržení nízkých mezd v průmyslu byla stlačována cena zemědělské produkce pro vnitřní trh, což dále prohlubovalo chudobu vesnice. Některé státy se zaměřily na vývoz zemědělské

produkce, mnohdy jen jedné plodiny. To následně nepříznivě ovlivňovalo životní prostředí a vedlo k zanedbávání výživy vlastního obyvatelstva.

Jiné státy se vydaly liberální cestou rozvoje a povolaly do země nadnárodní společnosti. Ty ale investovaly jen do těch oblastí ekonomiky, které slibovaly zisk. Skutečná industrializace národního hospodářství nebyla dosažena ani v zemích, kde si zachoval silný vliv stát. Podíl na světovém exportu v roce 1950 ukazuje tabulka č. 6.⁴³

Tabulka č. 6: Podíl rozvojových zemí na světovém exportu

Rozvojové země celkem	30,8 %
Z toho – země vyvážející ropu	7,2 %
- země nevyvážející ropu	23,6 %
- hlavní vývozci průmysl. zboží	7,0 %
- nejzaostalejší země	1,0 %

S přihlédnutím k tomu, že v těchto zemích žila většina obyvatel planety, nejsou tato čísla nijak vysoká. V 60. letech se bývalé kolonie začaly výrazně zadlužovat. To výrazně komplikovalo jejich ekonomickou situaci. Část obyvatel bývalých kolonií proto migrovala do vyspělých zemí. Velká Británie a Francie se z počátku nebránily přílivu občanů ze svých bývalých kolonií. Představovali levnou pracovní sílu potřebnou pro rozvoj poválečného hospodářství. Pracovali především v průmyslu, stavebnictví a ve službách.

Ačkoli se obě supervelmoci snažily získat co největší vliv na vývoj v bývalých koloniálních státech hlavně z geopolitických důvodů, jejich ekonomická pomoc byla nedostatečná, stejně jako pomoc ze strany OSN a různých humanitárních organizací. V roce 1945 byla v rámci OSN založena Organizace pro výživu a zemědělství (FAO), která zajišťuje pro rozvojové země konzultace a realizuje zemědělské a potravinové programy. Jejím cílem je zvýšení efektivity zemědělské výroby a zlepšení životní úrovně obyvatelstva. Pomoc různých humanitárních organizací často směřuje do zdravotnictví a školství.

---

⁴³ FILLIPI-CODACCIONI, A.-M., FRAGONARD, M., aj. *Dějiny 20. století*. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 1991. s. 239.

8 Rozvoj států Západu v letech 1953 – 1959

8.1 Charakteristika vývoje zemí Západu po roce 1953

Pro ekonomicky vyspělé státy západní Evropy, ke kterým patřily ještě USA, Austrálie, Nový Zéland a Japonsko, byl v tomto období charakteristický rychlý rozvoj. Růst průmyslové výroby se pohyboval okolo 5 % ročně.⁴⁴ Rozvoj světového trhu podpořilo členství řady států v GATT. Činnost nadnárodních společností vedla k mezinárodní dělbě práce a urychlení vědecko-technické revoluce.

Velmi rychle rostla poválečná ekonomika Německa. Německo se vyvíjelo jako právní stát s rychle rostoucí životní úrovní. Tržní hospodářství zajišťovalo rozvoj podnikání, ale státu zůstala regulační a kontrolní funkce. Jeho úkolem bylo regulovat nežádoucí vývoj hospodářství, chránit volnou soutěž před vlivem kartelů a zajistit přerozdělování příjmů ve prospěch těch skupin obyvatelstva, které se neúčastnily hospodářské soutěže. Reguloval i oblasti, které nemohly být přenechány soukromé iniciativě. Například územní plány nebo strukturu občanské vybavenosti. Stát zajišťoval i stabilitu měny. Do roku 1953 byl splněn prvořadý úkol SRN, kterým byla výstavba bytů. Do konce roku 1952 bylo dokončeno 1 303 900 bytů s velkou účastí státu.⁴⁵ Zásahy státu do ekonomiky byly nesporným přínosem. Ve státním nebo smíšeném vlastnictví bylo 20 až 30 % podniků. Státní subvence podporovaly modernizaci průmyslu, inovace, bytovou výstavbu i export zboží. Realizace státu blahobytu výrazně zlepšila sociální postavení občanů. V 50. letech dosáhla západní Evropa téměř plné zaměstnanosti, zkracovala se pracovní doba, rostly mzdy. Ústavně bylo zaručeno právo na vzdělání, zdravotní péči, bydlení a minimální mzdu.

V USA se ekonomika, která šla cestou minimálních státních zásahů, v 50. letech rozvíjela ještě rychleji než v západní Evropě. Její sílu měl znásobit hospodářský rozvoj západní Evropy a Japonska. K tomu velmi přispíval prudký rozvoj vědy a techniky, což do USA lákalo vědce z mnoha zemí. Rozvíjela se elektronika, telekomunikace, televize a jaderná energetika. Studená válka podnítila růst zbrojních výdajů. Hrozba 3. světové války a rostoucí vliv SSSR vyvolaly na počátku 50. let v USA politické čistky

---

⁴⁴ MENCL, V., HÁJEK, M., aj. *Křižovatky 20. století*. Praha : Naše vojsko, 1990. s. 361.

⁴⁵ MULLER, H., KRIEGER, K. F., aj. *Dějiny Německa*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 1995. s. 353.

pod vedením senátora Josepha McCartyho. Rostoucí ekonomika Japonska pozitivně ovlivnila rozvoj řady zemí jihovýchodní Asie. Japonsko se stalo obchodním partnerem pro Austrálii, USA i západní Evropu.

Zatímco v 50. letech západní Evropa v ekonomice překonala důsledky války, v politické oblasti své předválečné postavení ztratila. Její vliv poklesl také v souvislosti se ztrátou kolonií. Státy střední a východní Evropy se přes občasné výbuchy odporu staly satelity SSSR. Pokud se západní Evropa chtěla stát silným ekonomickým partnerem USA, musela dále prohlubovat integrační procesy.

8.2 Vznik Evropského hospodářského společenství

Po neúspěchu Evropského obranného společenství přišly s další iniciativou země Beneluxu a naléhaly na pokračování integračních procesů. Prokázalo se, že založení ESVO přineslo členským státům mnoho pozitivního. Na konferenci ministrů zahraničí států ESVO v italské Messině v roce 1955 bylo dohodnuto vypracování plánu na integraci trhů. Plán vypracoval výbor pod vedením Paula Henri Spaaka. V roce 1957 jej předložil ostatním členům. Předpokládal postupné odbourávání cel mezi členskými státy a zavedení společných nejvyšších cel ve třech čtyřletých cyklech. Byla vytvořena koncepce Evropského hospodářského společenství (EHS). Podle Monnetových návrhů byla posílena spolupráce na mezivládní úrovni. Smlouvy o založení EHS a Evropského společenství pro atomovou energii (Euroatom) byly podepsány 25. 3. 1957 v Římě. Hlavní cíle a zásady smlouvy o založení EHS jsou následující:⁴⁶

1. Vytvoření celní unie, odstranění omezení ve vzájemném obchodu. Společný celní sazebník a jednotná obchodní politika vůči třetím zemím.
2. Volný pohyb osob, služeb a kapitálu mezi členskými státy.
3. Zaručení svobodné hospodářské soutěže v rámci společného trhu.
4. Zavedení společných politik pro zemědělství, zahraniční obchod a dopravu.
5. Koordinace hospodářské politiky členských zemí.
6. Vytvoření odpovědných institucí EHS – Rady, Shromáždění (později Evropský parlament), Komise, Soudního dvora.
7. Postupné sblížování legislativy, zajištění řádného fungování společného trhu.

---

⁴⁶ HAD, M., URBAN, L. *První pilíř Evropské unie*. 2. vyd. Praha : Ústav mezinárodních vztahů. s. 17-18.

Smlouva EHS zřizovala Evropskou investiční banku a Evropský sociální fond. Sídlem EHS a Euroatomu se stal Brusel. Montánní unie a soudní dvůr sídlily v Lucembursku. EHS bylo otevřeno všem západoevropským demokratickým zemím. Nový uchazeč potřeboval souhlas všech stávajících členů. Hospodářské sjednocení šesti států západní Evropy mělo nejen ekonomický, ale i politický význam. Konrad Adenauer viděl v začlenění Německa do evropských struktur největší záruku demokratizace tohoto státu a konec obav, že by SRN mohla být do budoucna hrozbou míru v Evropě. Na základech ESVO a EHS stojí dnešní Evropa.

Stranou snahy o evropskou ekonomickou integraci zůstávala od samého počátku Velká Británie. Orientovala se na udržení svého postavení v Commonwealthu a těsnou spolupráci s USA. Ty sice vytvoření společného hospodářského prostoru podporovaly, ale předpokládaly, že v něm více prosadí své politické i ekonomické zájmy. Francouzská politika ale odmítala příliš silné postavení USA v Evropě, což ještě zesílilo poté, co se Charles de Gaulle stal 1. 6. 1958 předsedou francouzské vlády.

Velká Británie odmítla založení Evropského společenství uhlí a oceli i EHS. V případě ESVO odmítala nadnárodní princip, na kterém bylo založeno. EHS pak považovala za příliš dirigistické a omezující liberální tržní ekonomiku. V roce 1955 bylo Sársko vráceno Německu a Alsasko a Lotrinsko bylo přičleněno k Francii. Tím se vyřešil problém, který zatěžoval vztahy Francie a Německa.

Velká Británie stála v roce 1959 u zrodu ESVO. Zakládající Stockholmskou konferenci podepsaly státy Velká Británie, Dánsko, Norsko, Švédsko, Finsko, Island, Rakousko, Lichtenštejnsko, Švýcarsko a Portugalsko. Pro Velkou Británii bylo vytvoření ESVO pokusem o zmenšení významu EHS a posílení vlastního vlivu. K podpoře EHS se posléze přidaly také USA. Během dalších let se stala členem EHS jak Velká Británie, tak i řada států ESVO.

50. léta znamenala dovršení poválečné obnovy. Započal proces ekonomické integrace, který vedl až k založení Evropské unie. Za dobu trvání Evropských společenství nedošlo mezi členskými státy ke konfliktu, který by se nedal vyřešit jednáním. Vznik ESVO a EHS měl nejen ekonomický, ale i politický význam. Zatímco RVHP skončila s pádem socialismu, EU si nadále udržuje své postavení a je politickým i ekonomickým stabilizátorem Evropy.

9 Některá pozitiva a negativa poválečného vývoje ve světě a jejich dopad do dnešní doby

Procesy, které se odehrávaly v poválečném období v politické a ekonomické oblasti, ovlivnily v řadě případů vývoj světa až do dnešní doby. Velmi negativní dopad na celý svět měla studená válka. Soupeření mezi USA a SSSR rozdělilo svět na Východ a Západ. Nahromadění konvenčních a jaderných zbraní bylo tak veliké, že hrozba vzájemného zničení paradoxně zabránila válce mezi nimi. Hluboká nedůvěra mezi USA a nástupcem SSSR - Ruskem neskončila pádem socialismu, ale trvá dále. Současný politický a ekonomický vývoj ve světě přinesl nové hrozby, kterým je možné čelit jen vzájemnou spoluprací. Patří k nim chudoba řady zemí třetího světa, růst islámského fundamentalismu, mezinárodní terorismus, válka v Iráku a Afghánistánu a mnohé další problémy. Přetrvávající nedůvěra mezi oběma státy, ale také mezi státy EU a Ruskem má kořeny v poválečném období a dosud významně zatěžuje vzájemné vztahy.

Poválečný vývoj států střední a východní Evropy, do roku 1989 satelitů SSSR, vedl k jejich ekonomickému zaostávání za státy Západu. To se negativně odráželo v úrovni jejich ekonomiky. Přejít od direktivního řízení a plánování hospodářství k tržnímu byl proveden šokovou terapií, kterou naordinoval Mezinárodní měnový fond. V mnoha postsocialistických státech to vedlo k hlubokým ekonomickým otřesům.

Velmi složité jsou vztahy mezi státy EU a Ruskem, které komplikuje hlavně nedůvěra postsocialistických států, které se staly členy EU. Ty totiž Rusko stále vnímají jako SSSR. Přitom je nutné, aby EU vystupovala vůči Rusku jako jednotný celek. Vzájemná spolupráce je nezbytná už proto, že Rusko je největším dodavatelem energetických surovin do států EU. Politická i ekonomická spolupráce Ruska a EU může prospět dalšímu rozvoji obou stran a posílit vliv Evropy na světové politické scéně, na kterou se dostávají jako velmocí další státy světa, např. Čína, Indie nebo Brazílie. Cesta k odstranění vzájemných předsudků a k rovnoprávné spolupráci nebude jednoduchá, jak ukazují zkušenosti z poválečného vývoje.

K pozitivům vývoje světa po 2. světové válce patřila bezesporu dekolonizace, která přinesla mnoha desítkám států státní suverenitu. Ale rozpad koloniálního systému vedl k řadě dodnes nevyřešených politických a hlavně ekonomických problémů. Postkoloniální státy se zapojily do světového trhu v situaci, kdy neměly vybudované potřebné ekonomické a finanční struktury a jejich celková ekonomická úroveň byla

velmi nízká. Evropské metropole v nich rozbily tradiční kmenové a sociální vazby, vnuly obyvatelstvu své hodnoty a využívaly ve svůj prospěch vše, co kolonie mohly poskytnout. Nejsou však ochotny výrazněji přispět k jejich ekonomické a politické stabilizaci. Spíše se snaží rozšířit svůj vliv z geopolitických i ekonomických důvodů.

Ne všechny bývalé kolonie dnes patří k chudým státům. Vysoká životní úroveň je ve státech, které mají dostatek surovin, zejména ropy. Organizace států vyvážejících ropu (OPEC) má nemalý ekonomický vliv na vývoj světa. Rychle také roste ekonomika Indie a významné místo ve světě má jihovýchodní Asie. Také postavení dalších států, například Číny a Brazílie, se podstatně změnilo.

Velké ekonomické problémy má většina afrických států, které nemají významné zásoby surovin a o které vyspělý svět neprojevuje už od poválečného období žádný výrazný zájem. Snaha o rychlejší ekonomický rozvoj nakonec dovedla většinu těchto zemí k vysokému zadlužení, a to je dostává do téměř neřešitelné situace.

Hlavním problémem rozvojových zemí, který má celosvětový dopad, je tzv. populační exploze. Snaha zajistit obživu pro rychle rostoucí populace vede k rozvoji extenzivní zemědělské výroby. Následkem jsou ohromné ekologické škody. Jedná se hlavně o rychlý ústup tropických pralesů. Negativní dopad má i překotná urbanizace. Růst počtu obyvatel vyčerpává většinu dosaženého přírůstku výroby a dále prohlubuje celkovou zadluženost. Industrializace urychlila rozpad tradiční společnosti a jejích hodnot, ale nevytvořila nové, přijatelné pro celou společnost.

2. světová válka stimulovala ohromný rozvoj vědy a techniky. Nové poznatky vědy a techniky urychlily ekonomický rozvoj ve světě. Téměř všechny státy světa vsadily na industrializaci jako základní cestu k pokroku. Rychlý rozvoj průmyslu sice vedl, především ve vyspělých státech, k růstu životní úrovně, ale zároveň k dosud nebývalé devastaci životního prostředí. Od 2. poloviny 40. let 20. století vzhledem k industrializaci a globalizaci intenzivního zemědělství úroveň znečištění životního prostředí stále narůstá a přitom řada států doposud nechce tento problém řešit, jak vidíme v neochotě států připojit se ke Kjótskému protokolu v ochraně ovzduší.

Vývoj společnosti v poválečném období vedl na Západě i Východě k významným změnám v oblasti sociálních práv a sociálního zabezpečení obyvatelstva. Školství se stalo dostupným pro všechny vrstvy společnosti, zlepšila se zdravotní péče, mnohá sociální práva se stala součástí ústav. Zvyšovala se průměrná délka života, rostly mzdy, změnilo se postavení žen ve společnosti. Zapojení žen do válečné ekonomiky

vedlo k jejich emancipaci v poválečném období. Ovšem v socialistických zemích bylo zapojení žen do ekonomiky vysoké až příliš. Např. v Československu pracovalo téměř 75 % žen v produktivním věku, protože rodina byla závislá na platu muže i ženy.⁴⁷

Poválečné období také ve vyspělých zemích znamenalo liberalizaci morálky, oslabení pocitu mezilidské solidarity, vysokou rozvodovost, neochotu žen mít více dětí, ztrátu víry a příklon ke konzumu. Růst mezd a tím zvýšená koupěschopnost obyvatelstva vedly k tomu, že cílem života se stala touha po hromadění nových věcí. Sociální tržní hospodářství mělo za následek i početní růst střední třídy, která díky rostoucím příjmům zvyšovala svou spotřebu. To sice podněcovalo růst ekonomiky, ale bohatá nabídka zboží dál prohlubovala konzumní přístup k životu. Touha po materiálním blahobytu se nevyhnula ani obyvatelstvu států sovětského bloku, kde však nedostatek spotřebního zboží prohluboval nespokojenost s režimem.

Také pro většinu rozvojových zemí se v poválečném období stal způsob života vyspělé společnosti cílem, kterého chtěly v budoucnosti dosáhnout. Ovšem jejich ekonomické možnosti nedovolovaly těmto zemím dosáhnout dostatečné úrovně hospodářského rozvoje a zapojit se do světového trhu a mezinárodní dělby práce. To vedlo k prohlubování pocitu diskriminace ze strany vyspělých zemí. V jejich malé ochotě k ekonomické pomoci viděly tyto země jednu z hlavních příčin své hospodářské situace, ne-li hlavní příčinu. Jako hlavní viník ekonomických problémů rozvojového světa jsou vyspělé země často vnímány dodnes. Ovšem způsob života západní společnosti už není v mnoha rozvojových zemích vnímán jako vzor hodný následování. Především islámské země vyčítají západní společnosti duchovní prázdnotu a dochází v nich k růstu islámského fundamentalismu. Konzumní způsob života společnosti, který má kořeny v poválečném období, vede nadále k drancování přírodních zdrojů a je nebezpečím pro zachování zdravého životního prostředí pro další generace.

Poznatky vědy a techniky byly v poválečném období využity i ve zbrojním průmyslu. Byly konstruovány stále nové, výkonnější druhy zbraní. Horečné zbrojení na straně Západu i Východu vedlo ke stále většímu prohlubování nedůvěry ve světě a obavám z možné další světové války. Ani pád socialismu v roce 1989 nevedl k posílení důvěry ve světě. Vojensko-průmyslový komplex má nadále velmi silné

---

⁴⁷ PACNER, K. *Osudové okamžiky Československa*. 1. vydání. Praha : Albatros, 2001. s. 483.

postavení v ekonomice řady států a má vliv na politickou oblast. Je otázkou, nakolik se lidstvo z 2. světové války skutečně poučilo.

Nesporným pozitivem vývoje v poválečném období byl proces poválečné hospodářské integrace demokratických států západní Evropy. Měl nejen velký ekonomický, ale i politický význam. Ke vzájemné ekonomické spolupráci se spojily státy s různým historickým vývojem, kulturou, odlišnými jazyky i s odporujícími si ekonomickými zájmy. Jejich spolupráce však velmi přispěla k posílení ekonomického růstu a sociálních jistot obyvatelstva. Vznik Evropského společenství uhlí a oceli v roce 1951 představoval zcela novou kvalitu v hospodářské spolupráci Francie a Německa, jejichž nepřátelství se zdálo být nepřekonatelné a vedlo k posílení důvěry mezi evropskými státy. Zapojení států střední a východní Evropy do světové ekonomiky po pádu socialismu výrazně napomohla jejich příprava na členství a poté vstup do EU.

Evropské společenství uhlí a oceli založené šesti západoevropskými státy bylo základem, na němž vyrostla dnešní Evropská unie. V současné době ji tvoří 27 evropských států. Pokud chce Evropská unie hrát významnou politickou roli na světové politické scéně a hájit své ekonomické zájmy, např. při dosažení energetické bezpečnosti, ve spolupráci s Ruskem i ve vztazích s USA, které jsou sice spojencem Evropy, ale také jejím konkurentem, je zapotřebí, aby vystupovala jako jednotný a silný celek.

2. světová válka urychlila cestu demokratizace, po které se vyspělé státy západní Evropy ubíraly již dříve. Vzrostl respekt k dodržování lidských práv nejen v Evropě, ale i v mnoha dalších státech světa. Evropa a USA však mají tendenci vidět svůj způsob života jako nejlepší možný pro celý svět, což má řadu negativních důsledků. Totéž se týká i ekonomiky. Její globalizace vychází v podstatě z jediného modelu ekonomické spolupráce v rámci liberální tržní ekonomiky.

Pozitivním jevem se po 2. světové válce stal masový přístup ke kulturním statkům, což ale vedlo k ohromnému růstu jejich produkce a kvantita získávala přednost před kvalitou. Kultura se z velké části stala zbožím, na kterém se dalo dobře vydělat. Tento přístup ke kultuře přetrvává i v současnosti. V poválečném období vzrostl vliv veřejných sdělovacích prostředků na veřejné mínění a tento jev se stále prohlubuje. Média mají ohromný vliv na politický i ekonomický život společnosti. Světové finanční instituce, jakými jsou Světová banka a Mezinárodní měnový fond, přispěly ke stabilizaci poválečné ekonomiky a tuto úlohu plní i v současnosti. Členské země

GATT se od konce 2. světové války zdržují protekcionistických opatření na ochranu vlastního trhu. To má velký význam v současné době, kdy světovou ekonomiku zasáhla hospodářská krize. Uplatnění protekcionistických opatření by zcela určitě znamenalo její prohloubení. Evropská unie není jen společným hospodářským prostorem s volným pohybem pracovních sil, zboží, služeb a kapitálu, ale má významnou roli ve stabilizaci současných ekonomických i politických poměrů na tomto kontinentě i jinde ve světě.

V poválečném období budovala řada států světa svou ekonomiku na základě Keynesovy ekonomické teorie, která prosazovala nutnost určitých státních zásahů do ekonomiky. V tomto období měla poměrně silná úloha státu v ekonomice své opodstatnění, protože vedla k rozvoji celé společnosti. V dalších desetiletích se ukázaly její slabiny a byla vystřídána neoliberalní teorií, která státní zásahy do ekonomiky odmítá. Současná hospodářská krize ukázala, že ani ekonomika založená na neoliberalních principech nedokáže zajistit trvalý ekonomický růst. Není vyloučené, že důsledkem této krize bude opět posílení role státu v ekonomické oblasti. Stát by mohl např. omezit riskantní kapitálové spekulace, jejichž důsledkem není růst, ale zpomalení ekonomiky, včetně ohrožení sociální stability společnosti. Stále ještě pevná sociální síť, kterou vybudovaly západoevropské země po 2. světové válce, účinně brzdí dopady hospodářské krize na obyvatelstvo, takže je patrný rozdíl mezi dnešní dobou a dopady hospodářské krize z roku 1929.

Zkušenosti z poválečného vývoje ekonomiky v zemích sovětského bloku pak mohou být varováním pro některé státy Jižní Ameriky, které vidí v socialismu vzor k řešení politických i ekonomických problémů.

Období poválečné obnovy světové ekonomiky může i dnes nabídnout mnoho zkušeností a poznatků, které mají význam pro další vývoj světa. Nejdůležitějším poznatkem by mělo být to, že řešení rozporů mezi státy silou vede k utrpení lidí a ničení hodnot, které mají lidem sloužit, a že další válečný konflikt ve světovém měřítku už by při současné míře zbrojení naše civilizace zřejmě nepřežila. I když ve válečném období najdeme i jevy, které pozitivně ovlivnily vývoj společnosti, cena, kterou za to lidstvo zaplatilo, byla velmi vysoká.

10 Shrnutí dopadů 2. světové války a poválečného vývoje světa

V úvodu práce jsem si položila několik otázek, na které jsem na základě prostudovaných pramenů hledala odpovědi. V této části bych chtěla provést stručné shrnutí získaných poznatků.

První otázka zněla: Jaké byly dopady 2. světové války na zúčastněné státy? Tato válka měla za následek ohromné ztráty lidských životů, hluboký ekonomický rozvrat v poražených i vítězných zemích a hluboké sociální dopady. Její politické důsledky změnilы tvář tehdejšího světa. Ekonomicky posíleny vyšly z 2. světové války pouze Spojené státy americké.

Z politického hlediska se nejvíce změnilo postavení Evropy na světové politické scéně. Dosavadní evropské velmoci – Velká Británie, Francie a Německo ztratily své postavení a přestaly určovat běh světových dějin. Politicky nejvlivnějšími státy světa se staly USA a SSSR. Na územích, která považovaly za své sféry vlivu, prosadily nejen svůj politický, ale i ekonomický systém. Pro Evropu to znamenalo rozdělení na Západ v čele s USA a Východ, vedený Sovětským svazem. Státy střední a východní Evropy se tak na více než čtyřicet let vzdálily rozvoji demokratických států západní Evropy i jejich rychlému ekonomickému rozvoji a nezapojily se ani do světového trhu a mezinárodní dělby práce. Rozdělení světa na Východ a Západ ovlivnilo i osudy jiných kontinentů. Významným jevem poválečného období byl proces dekolonizace, který obě supervelmoci podporovaly. Rovnováha sil mezi Západem a Východem byla založena na stupňování zbrojení a jaderném odstrašování. Politika obou supervelmocí výrazně ovlivňovala světovou ekonomiku.

Na tuto problematiku navazuje otázka obnovy světové ekonomiky po 2. světové válce a úloha USA při obnově evropské ekonomiky. S přihlédnutím k ohromnému rozvratu ekonomiky po skončení války se dá konstatovat, že její obnova proběhla velice rychle. Do konce 40. let byly v podstatě vyřešeny nejtěžší ekonomické problémy většiny evropských zemí a v 1. polovině 50. let už ekonomika většiny evropských zemí předstihla předválečnou úroveň a dále rychle rostla. Totéž se týkalo i poraženého Japonska, které se začalo měnit v jeden z ekonomicky nejvyspělejších států světa. Do velmi obtížné ekonomické situace se však po získání státní suverenity dostaly bývalé kolonie.

Ekonomický vývoj zemí Západu byl podstatně rychlejší, než tomu bylo v zemích sovětského bloku. To souviselo s americkou ekonomickou pomocí západní Evropě v podobě Marshallova plánu. Ten měl pro zúčastněné země mimořádný význam. Americká hospodářská pomoc významnou měrou urychlila poválečnou obnovu ekonomiky v řadě zemí tím, že umožnila vládám těchto zemí získat potřebné finanční prostředky na investice a nákup strojírenských i jiných potřebných výrobků. Vytvoření OEEC, která rozdělovala americkou pomoc, pak do jisté míry přispělo k zahájení procesu ekonomické integrace západoevropských států, který vedl až k dnešní podobě Evropské unie.

K otázce příčin rozdílů v ekonomickém vývoji států západního a východního bloku lze konstatovat, že cílem obou bloků bylo vybudování prosperující společnosti s vysokou životní úrovní a vysokou úrovní sociálního zabezpečení. Rozdíl ale spočíval ve způsobu, jakým chtěly svého cíle dosáhnout. Liberální tržní ekonomika v zemích Západu především umožnila využít podnikavosti lidí. Nabídka pružně reagovala na poptávku a její změny. Probíhala rychlá modernizace zemědělství a průmyslu. Bouřlivě se rozvíjel sektor služeb. Veškerá produkce mohla být realizována na světovém trhu. Rozvoji západních ekonomik výrazně napomáhaly také světové obchodní a finanční instituce. Poměrně náročná úloha státu měla v poválečném období své opodstatnění – napomáhala rekonstrukci ekonomiky a sociálnímu rozvoji společnosti. Ponechávala však dostatek místa pro rozvoj soukromého podnikání. Sociální tržní ekonomika a hustá sociální síť zajišťovaly značnou stabilitu západní společnosti. Nebývale rychle se začala zvyšovat životní úroveň obyvatelstva, což ale vedlo k rozvoji konzumní společnosti.

Během procesu poválečné hospodářské integrace zemí západní Evropy se začal vytvářet společný hospodářský prostor, který postupně umožnil volný pohyb pracovních sil, zboží, služeb a kapitálu tak, jak je tomu v dnešní Evropské unii. Ekonomická spolupráce Francie a Německa vyloučila možnost dalšího vzájemného konfliktu. V ekonomice USA se vliv státu projevoval v podstatně menší míře. USA kritizovaly vytváření státu blahobytu v západní Evropě zásahy státu do ekonomiky.

Ekonomika států sovětského bloku zůstala po celou dobu své existence spojena s centrálním plánováním a direktivním řízením. Tento systém neumožňoval využít potenciálu soukromé iniciativy a podnikavosti jednotlivců. Plánování na všech úrovních řízení se projevilo jako závažná brzda rozvoje ekonomiky. Socialistické země se nezapojily do světového trhu, což také výrazně zpomalovalo vývoj jejich ekonomiky.

Ekonomika se téměř výhradně orientovala na SSSR a vzájemný obchod s ním. Členství v RVHP průmyslově vyspělé státy spíše brzdilo. Sovětský svaz představoval ohromný trh a disponoval dostatkem surovin nutných pro rozvoj ekonomik jeho satelitů, ale orientace celého sovětského bloku na přednostní rozvoj těžkého průmyslu pro potřeby zbrojení, a to i v těch zemích, kde pro to nebyly podmínky, neumožnila rozvoj moderní ekonomiky celého bloku. Sovětský svaz a jeho satelity se ocitly i v izolaci od mezinárodní dělby práce. Chyběl také tlak konkurence na rozvoj a modernizaci všech odvětví ekonomiky. To vedlo k celkové stagnaci a zaostávání v oblasti ekonomiky.

V poválečném období se při rekonstrukci hospodářství střední a východní Evropy projevilo i to, že SSSR v důsledku ohromných válečných ztrát těmto státům nemohl poskytnout takovou ekonomickou pomoc jako USA státům západní Evropy. Přes zlepšení sociální a ekonomické situace obyvatelstva států východního bloku rostla nespokojenost. Společně s politickými důvody nakonec vedla k rozpadu tohoto bloku. Bývalé socialistické státy se vydaly cestou rozvoje tržní ekonomiky.

Zesílil proces dekolonizace v bývalých koloniálních zemích. Tomu napomohla přímá účast některých z nich ve válečných operacích. Rozhodující však byla přímá podpora SSSR a USA. Z ekonomického hlediska přinesla dekolonizace těmto státům mnoho dodnes obtížně řešitelných problémů. Populační exploze, nedostatek pracovních příležitostí, velmi nízká úroveň vzdělání obyvatelstva, vyliďňování venkova, rozšiřování extenzivního způsobu hospodaření v zemědělské výrobě. S tím souvisí vážné poškozování životního prostředí. Živelný a stěžejí zvladatelný růst měst, nedostatek kapitálu na nutné investice a z toho plynoucí zadluženost těchto států v zahraničí, kmenové konflikty a státní převraty – to jsou jen některé z problémů, se kterými se většina bývalých kolonií potýká od získání státní suverenity až do dnešní doby.

Vážný problém představuje nedostatečné zapojení rozvojových zemí do světového trhu, které plyne z neochoty vyspělých zemí umožnit jim přístup na své trhy. Odchod lidí z těchto oblastí do zemí s vyšší životní úrovní je vnímán vyspělými zeměmi značně negativně. Přes všechny problémy byla dekolonizace jediným možným řešením situace, kdy několik evropských států rozhodovalo o osudech většiny světa výhradně za účelem získání vlastního prospěchu.

V závěrečné části je řešena otázka, jaká pozitiva či negativa přinesl poválečný rozvoj ekonomiky pro vývoj světa v dalších desetiletích. K pozitivům poválečného vývoje patří např. založení Evropského společenství uhlí a oceli v roce 1951, které stálo

na počátku cesty k dnešní podobě Evropské unie, a respekt k dodržování lidských práv. V této oblasti byla velkým přínosem Všeobecná deklarace lidských práv, vyhlášená OSN. Evropská unie patří spolu s USA a Japonskem k nejvýznamnějším ekonomickým centrům světa a zájem o členství projevuje řada dalších evropských států. Hraje důležitou roli i na světové politické scéně, jak se například ukázalo při řešení ruské – gruzínskému konfliktu v roce 2008. I když se také potýká s řadou problémů plynoucích z rychlého rozšíření na 27 států, dá se předpokládat, že je bude schopna vyřešit.

K pozitivům poválečného vývoje patří také vznik sociální tržní ekonomiky v západní Evropě, která zaručila obyvatelstvu řadu sociálních práv a stala se vzorem pro jiné země světa. Jak ukazuje současná hospodářská krize, oklešťování sociálního státu nevede samo o sobě k růstu ekonomiky. Ani uplatnění neoliberalní teorie ekonomického rozvoje, která vystřídala Keynesovu teorii, nezabránilo ekonomické krizi. Ukazuje se, že určitá role státu v ekonomice je dosti důležitá. K pozitivům jistě patří i vznik OSN a finančních a obchodních institucí, které zabránily obchodním válkám, již zmiňovaná dekolonizace a řada dalších jevů.

Jedním z negativ je např. orientace na konzum, a to i v oblasti kultury. Konzumní způsob života vede k ohromným ekologickým škodám a může ohrožovat samu existenci lidstva, protože konzumní způsob života se s růstem globalizace ekonomiky rozšířil do celého světa.

K výrazným negativům poválečného vývoje patří i to, že hrůzy této války nestačily k tomu, aby se omezila výroba a vývoj nových zbraní a zvýšila se důvěra a bezpečnost ve světě. Situace se nezměnila ani s pádem socialismu. Zbrojní průmysl nadále patří k nejvíce perspektivním odvětvím ekonomiky. Svět nadále žije s hrozbou nového rozsáhlého válečného konfliktu. Tuto hrozbu zvyšuje i snaha vyspělých demokratických států vnucovat jiným státům světa své pojetí demokracie a nebrat na vědomí rozdíly v jejich historickém vývoji. Novou a velmi reálnou hrozbou se stal terorismus.

Obnova poválečné ekonomiky neskončila dosažením předválečné ekonomické úrovně jednotlivých zemí, ale dále pokračovala. Politické a ekonomické procesy, které mají svůj původ v této době, výrazně ovlivňují i dnešní rozvoj našeho světa.

Závěr

Přestože od konce 2. světové války uplynulo v letošním roce již 65 let, změny v politické, ekonomické a kulturní oblasti života společnosti, které se prosadily v poválečném období, mají stále značný dopad i v současné době. V Evropě se po druhé světové válce prosadily zásady sociálního a právního řádu, které doposud tvoří základní rámec života společnosti a jsou vzorem pro další země světa. Evropa se dokázala poučit ze dvou světových válek, které vznikly z neschopnosti a neochoty států tohoto kontinentu řešit vzájemné rozpory jinou cestou než vojenskou silou. Dnes je základní cestou evropské politiky dialog a hledání kompromisu, a to nejen v evropských záležitostech.

Vznik Evropského společenství uhlí a oceli v roce 1951 byl počátkem nové kapitoly ve vztazích mezi státy západní Evropy a počátkem cesty k dnešní Evropské unii, která i přes řadu problémů hledá i cesty k politické jednotě tohoto kontinentu. Nadále se rozvíjí spolupráce Evropy a USA v politické i ekonomické oblasti.

Důsledkem studené války ale zůstává přetrvávající nedůvěra mezi USA a Ruskem i mezi státy EU a Ruska. Je ale nesporné, že spolupráce všech stran by byla velice potřebná pro účinné řešení mnoha politických, ekonomických i sociálních problémů dnešního světa a vedla by k prohloubení důvěry a bezpečnosti v celosvětovém měřítku. Lze doufat, že stejně jako dokázaly Francie a Německo po 2. světové válce překonat historicky podmíněné nepřátelství, dokážou to i USA a Rusko. Ohromné lidské a materiální ztráty, které byly důsledkem 2. světové války, snad zůstanou účinným varováním před možností nového světového konfliktu, ke kterému by mohly vést neřešené problémy dnešního světa.

Ve své bakalářské práci jsem se věnovala především Evropě, která stála u zrodu 2. světové války, ale snažila jsem se objasnit její důsledky i ve světovém měřítku. Různé aspekty poválečného vývoje jsou popsány v množství odborných publikací, ať už politických nebo ekonomických. Na základě studia různých materiálů jsem se snažila sestavit stručný přehled nejdůležitějších událostí v ekonomickém vývoji poválečného světa v souvislosti s politickým vývojem této doby, protože politický a ekonomický vývoj společnosti je vždy neoddělitelný a nedá se pochopit izolovaně.

Domnívám se, že znalost procesů, které probíhaly v celém poválečném období v Evropě i ve světě, a pochopení jejich příčin a podstaty jsou základem pro pochopení

mnoha aspektů současného dění v politice i ekonomice. K nejdůležitějším z nich patří například vztahy mezi EU – USA a Ruskem, pochopení úlohy Evropské unie v dnešním světě, problematika rozvojových zemí, vztahy rozvojových a vyspělých zemí, příčiny problémů socialistické ekonomiky, které vedly společně s politickými k rozpadu sovětského bloku, počátky procesu globalizace světové ekonomiky a mnohé další otázky současného vývoje světa. I když z historického hlediska je 2. světová válka, jak už jsem uvedla, minulostí, z politického a ekonomického hlediska ovlivňuje současný svět nadále a její dopady se mohou projevit i v budoucnosti. Není vyloučeno, že znalost příčin a důsledků této války napomůže i řešení budoucích problémů světa.

Doufám, že pokud se bude někdo další zabývat některým aspektem ekonomického vývoje světa v poválečném období, může mu má práce sloužit jako stručný přehled nejdůležitějších ekonomických a politických událostí sledovaného období a jejich vzájemných souvislostí. Je příspěvkem k poznání období, které má významný vliv na dnešní podobu našeho světa.

Seznam použité literatury

Literární zdroje

1. ANGLISSOVÁ, S., BRUCEOVÁ, J., aj. *Almanach vědomostí*. 1. vydání. Praha : Readers Digest Výběr, 2003. 640 s. ISBN 80-86 196-63-1.
2. BOYLE, D. *Druhá světová válka v dokumentární fotografii*. 1. vydání. Praha : Rebo Production, 1989. 600 s. s
3. BROFT, M., ČEJKA, E., aj. *Vojenské dějiny Československa*, díl IV. 1. vydání Praha : Naše vojsko, 1988. 800 s. ISBN 28-090-88.
4. DĚCKÝ, J., aj. *Politické dějiny světa v datech*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1980. 866 s. ISBN 25-006-80.
5. DUROSELLE, J. – B. *Evropa a Evropané*. 1. vydání. Praha : Fortuna Print, 2002. 432 s. ISBN 978-80-255-0037-8.
6. FILIPPI – CODACCIONI, A. – M., FRAGONARD, M. aj. *Dějiny 20. století*. 1. vydání Praha : Mladá fronta, 1994. 424 s. ISBN 80-204-0403-1.
7. GEISS, I. *Dějiny světa v souvislostech*. 2. vydání. Praha : nakladatelství Ivo Železný, 2005. 528 s. ISBN 80-237-3940-9.
8. HAD, M., URBAN, V. *První pilíř EU*. 2. vydání. Praha : Ústav mezinárodních vztahů, 2002. 165 s. ISBN 80-85864-88-6.
9. JOHNSON, P. *Dějiny 20. století*. 1. vydání. Praha : Rozmluvy, 1991. 845 s. ISBN 80-85336-07-3.
10. KVASIL, B., aj. *Malá československá encyklopedie*, 1. vydání. Praha : Institut ČSAV, 1984. 880 s. ISBN 21-118-84.
11. MAOROIS, A. *Dějiny Francie*. 1. vyd. Praha : Lidové noviny, 1994. 444 s.
12. MAURCIS, A. *Dějiny Francie*. 1 vyd. Praha : nakladatelství Lidové noviny, 2001. 455 s. ISBN 80-7106-098-4.
13. MENCL, V., HÁJEK, M. aj. *Křížovatky 20. století*. 1. vydání. Praha : Naše vojsko, 1990. 399 s. ISBN 28-044-90.
14. MÜLLER, H., KRIEGER, K. aj. *Dějiny Německa*. 1. vydání. Praha : nakladatelství Lidové noviny, 1995.
15. NĚMEČEK, E. *Mezinárodní měnový systém*. 1. vydání. Praha : nakladatelství Karolinum, 2000.

16. PACNER, K. *Osudové okamžiky Československa*. 1. vydání. Praha : Albatros, 2001. 619 s. ISBN 80-7106-098-4.
17. PEČENKA, M., LUŇÁK, P. aj. *Encyklopedie moderní historie*. 2. vydání. Praha : Libri, 1998. 631 s. ISBN 80-85983-46-X.
18. ŘÍMAN, J., aj. *Malá československá encyklopedie*, 1. vydání. Praha : Institut ČSAV, 1986. 912 s.
19. ŠVANKMAJER, M., VEBER, V. aj. *Dějiny Ruska*. 3. vydání. Praha : nakladatelství Lidové noviny, 1999. 558 s. ISBN 80-7106-183-2.
20. VLČEK, J. aj. *Výkladový lexikon pojmů tržní ekonomiky*. 1. vydání. Praha : Victoria Publishing, 1992. 215 s. ISBN 80-85605-26-0.

Elektronické zdroje

1. *Druhá světová válka* [online]. 2010 [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Druh%C3%A1_sv%C4%9Btov%C3%A1_v%C3%A1lka>.
2. *Počet obětí 2. světové války* [online]. 2010 [cit. 2010-03-06]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Po%C4%8Det_ob%C4%9Bt%C3%AD_druh%C3%A9_sv%C4%9Btov%C3%A9_v%C3%A1lky>.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Počet obětí druhé světové války	13
Tabulka č. 2: Válečné škody ČSR	18
Tabulka č. 3: Marshallův plán – rozdělení pomoci	29
Tabulka č. 4: Průměrný věk dožití	35
Tabulka č. 5: Výroba výrobních prostředků	41
Tabulka č. 6: Podíl rozvojových zemí na světovém exportu	46

Abstrakt

PETROVÁ, N. *Ekonomické dopady 2. světové války a cesty k obnově poválečné ekonomiky po roce 1945 : bakalářská práce*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2010. 65 s. Vedoucí bakalářské práce Ing. Jiří Dušek.

Klíčová slova: 2. světová válka, EHS, Marshallův plán, poválečné rozdělení světa, RVHP, rekonstrukce poválečné ekonomiky.

Práce pojednává o politických a ekonomických důsledcích 2. světové války, obnově hospodářství, rozpadu koloniálního systému a vzniku studené války. Ukazuje úlohu USA a SSSR při poválečné obnově. Zmiňuje ekonomické principy sociálního tržního hospodářství a vznik významných finančních a obchodních institucí – Světové banky, MMF, GATT a Evropského společenství uhlí a oceli, které napomohly rozvoji poválečné ekonomiky a dodnes mají ve světové ekonomice důležitou roli.

Zabývá se také politickou a ekonomickou situací Sovětského svazu a států sovětského bloku a příčinami ekonomického zaostávání vůči zemím Západu. Dále činností RVHP a její úlohou. Rozebírá politickou a ekonomickou situaci v bývalých koloniích. Snaží se postihnout příčiny zaostávání ekonomiky těchto států po získání státní suverenity.

Závěrečná část shrnuje poznatky z období rekonstrukce poválečné ekonomiky z hlediska toho, které jevy v životě současné společnosti mohou mít své kořeny právě v poválečném období.

Abstract

PETROVÁ, N. *Economic consequences of the Second World War and the ways to the restoration of post-war economy after 1945 : Bachelor thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2010. 65 p. Supervisor: Ing. Jiří Dušek.

Key words: Second World War, European Economic Community (EEC), European Recovery Program (Marshall Plan), post-war division of the world, restoration of post-war economy

The thesis deals with political and economic consequences of the Second World War, it also concerns the restoration of economy, the break-up of the colonial system and the origin of the Cold War. It shows the importance of the roles of the USA and the Soviet Union. It mentions economical principles of social market economy and the establishment of remarkable financial as well as trade institutions – World Bank, International Monetary Fund (IMF), General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) and European Coal and Steel Community (ECSC) – which helped develop the post-war economy and have important roles nowadays, too.

The thesis also deals with the political and economic situation of the Soviet Union and the states belonging to the Soviet block, it focuses on their economical backwardness in comparison with Western countries. It also concerns the Council for Mutual Economic Assistance (CMEA) and its role. The thesis deals with political and economic situation in former colonies. It tries to find the causes of economical backwardness of these countries after their becoming independent.

The final chapter of the thesis sums up the recognitions from the post-war period and the restoration of economy in the following point of view: which current phenomena can have their roots just right in the post-war period.